

Toót H. Zsolt

Apasorban

A kötet megírását és megjelenését támogatta:

Tóth Kata Veronika

Tóth Sára Rebeka

Tóth Timea

TARTALOM

Az óvodai sírásrohamoktól az utcabáli hastáncig
Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell
Nehezen követhetők a nevelési elvek
Nyughatatlan gyerekek közt is beköszönhet néha a nyugalom
Minden a jó szervezésen múlik
Hogyan osztható meg a szülői szeretet?
Mindig segíthet a képzelet
A szülő dolga, hogy példát mutasson
Minden gyerek szeret kísérletezni
Felnőtt fejjel is gyerekké válhatunk!
Élmények közt - család nélkül
Minden baba hódító katonának születik
Új személyiséget terem a magány
Elvonulnak az érzelmi viharok
Nem csak az étvágytalanság jelent gondot
Ösztönösen óvjuk és vigyázzuk a kicsiket
Kincset érnek a nyugodt percek
Kettőezerhárom

Napkút Kiadó

Budapest, 2003

„A falon egy kínai szépfestményt láttam. Egy bambusztörzset, helyesebben a bambusztörzs egy részét ábrázolta. Indulni akartam, de aztán újra a kép felé fordultam. Mit akarhatott az a sárga, régmúlt emberke, aki ezt festette, ezzel a bambuszdarabkával? Mi értelme van megfesteni egy bambusznád néhány ízületét, amikor ott volt előtte az egész bambuszerdő? Ahogy az elszürkült, porosnak tetsző papírt s az odavetett könnyed festményt néztem, lassan derengeni kezdett bennem valami. A kis sárga emberke a kis bambuszcsutkába belerajzolta az egész nagy bambusznádat is. Aztán kibontakozott az egész nádas is, a vidék, az egész tartomány, felfejlődtek a szelek, az idő évszázadai, megjelent Laocse is, a háttérben Buddha mosolygott: a sárga emberke mindent belerajzolt a bambuszcsutkába, az egész Kínát, a Yung Lo Tien huszonháromezer kötetes enciklopédiáját és önmagát. Azt a ritka megszállottságot éreztem, amelyet az ember csak az élet megrendítően egyszerű dolgai előtt érezhet.”

Karácsony Benő: A megnyugvás ösvényein (részlet)

Az óvodai sírásrohamoktól az utcabáli hastáncig

Lássuk először a szereplőket. Az apasorban eltöltött élet örömeit és viszontagságait kiváltó és előidéző aprócska sztárokat. Vagyis a lányaimat. A „sztár” szó ironikus használata, s ezt valljuk meg rögtön és töredelmesen, több szempontból is indokolt lehet velük kapcsolatban: nem csupán azért, mert hősnőink sorfordulatait hónapról hónapra szeretném az olvasók elé tárni, s ez bizony a televíziókban sugárzott végeérhetetlen szappanoperák szereplőéhez teszi őket hasonlatossá, hanem másért is. Igen. Igaz, ami igaz: nekik is megvannak a maguk kis sztárallűrjei. Főleg velem szemben. Nem mintha agyonkényeztetnék és a tenyerünkön hordoznánk őket, de hát nem tagadhatják meg saját természetüket: végtére is ők már igazi nők, s minden porcikájukkal pontosan érzik, hogy az a szakállas, szemüveges alak, akit a környezetükbe, és mellest apasorba vetett a sors, a legfőképpen arra jó, hogy különféle szolgáltatásokat tegyen nekik. Elviselje a szeszélyeiket, s teljesítse a legmeglepőbb kívánságaikat is.

Szövetséget kötött a két kis vadóc

Nevezzük meg hát végre ezeket a kis hölgyeket: a sorozat Sára Rebekáról és Kata Veronikáról szól majd. Sára nyolcéves, most megy második osztályba, Kata hároméves, ő pedig most barátkozik az oviba járás gondolatával. A két kislány kapcsolata igazán változatos. A nagylány szívesen anyáskodik a picivel, játszótérre hordja, s minden irigység nélkül osztja meg vele a legkülönbélebb házi csínytevések jól bevált módszereit. A kicsi ezt jórészt tudomásul veszi, s számára természetesen Sára a legfőbb mintakép. Ez a szövetséges viszony azonban néha az egyik pillanatról a másikra megváltozik, s egy hirtelen fellángoló veszekedés nyomán azonnal ellenfelekké válnak. Mit mondjak, szüntelen látványosság nyomon követni a viselkedésüket. Nyughatatlan és eleven teremtésekről lévén szó: soha nem lehet kiszámítani, hogy mi vár ráink, szülőkre - a hirtelen beállt csendben egy meghatóan bájos gesztussal fognak-e kedveskedni nekünk, vagy inkább már az adott napra esedékes téboly előfeltételeinek kialakításán munkálkodnak.

Sohasem lehet tudni, mit hoz a jövő

Igen, a kiszámíthatatlanság. Az elmaradhatatlan bevezető után talán még a sorozat alaphangulatának előrejelzésével maradtam adós. Hogy milyen érzések és meggyőződések hatják át majd a sorozatot? Nos, a legfőbb motívum szerintem a kiszámíthatatlanság érzésének sokszoros, más és más formában, de újra meg újra megismétlődő kifejtése lesz. Apasorban eltöltött nyolc évem legfőbb tanulsága számomra ugyanis legfőképpen az, hogy a gyereknevelés az örök meglepetések mestersége. Nehéz előrelátni, hogy mi, szülők, hogyan álljuk majd meg a helyünket, s azt is bájos lenne megjósolni, hogy a növo-növekvő csemeték milyen személyiséggé fejlődnek. Azt hiszem, hogy a családi élet végül is a változásokhoz való folyamatos alkalmazkodás művészete. S ez az örökösen átalakulófélben lévő együttélés páratlanul izgalmas tud lenni. A

szappanopera befejező részét még nem forgatták le. Még semmi nem dőlt el. Sára és Kata még igencsak messze vannak a felnőttkortól. Nem tudom, mit hoz a jövő, és nem is akarom tudni. Inkább napról napra élvezem, hogyan alakul a közös sorsunk. Várom a meglepetéseket, s azok bizony rendre megérkeznek hozzám.

A könnyek felszáradtak, irány a pódium

S hogy miféle olyan sorsfordulatokkal találkozhattam eddig, amelyeket képtelenség lett volna előre kiszámítani? Életem eddigi legváratlanabb meglepetése Sára személyiségének örömteli gazdagodása volt. Sára meleg burokban, sok-sok gyengédséget és gondoskodást tapasztalva nőtt fel, s ebből az állapotból nehéz volt kiszakadnia. Két-három éves korában félve vettük észre rajta, hogy a kortársai közé kerülve, a játszótéren homokozó társaihoz csatlakozva idegenként és gyámoltalanul viselkedik. Hiába mondogattuk neki, hogy menjen a gyerekek közé, csúszdázzon és hintázzon a többiekkel együtt, ő rendszerint csak akkor volt nyugodt, ha az anyja vagy az apja kezét szorongathatta. Ennek a félszeg viselkedésnek az óvodában persze drámai folytatása lett. Természetesen vele volt a legtöbb probléma: sírva indultunk az oviba, az átöltözés közben sűrűn potyogtak a könnyei, az elköszönés pillanataiban pedig kétségbeesett zokogásban tört ki. Csak úgy tudtunk elválni egymástól, hogy megígértem: az ablakból még integethet nekem. Hát, abban az utcai jelenetben nem sok öröme tellett az embernek. Persze mindig megnyugtató mosolyt erőltettem az arcomra, s úgy integettem, mint aki úgy hiszi: minden a legnagyobb rendben van. Pedig dehogy volt ott rendben bármi is! Soha nem felejttem el azokat a sírásra görbült ajkakat, azokat a segítségért kiáltó, panaszos tekinteteket.

De miért is mondom el mindezt? Mert végre felszabadult könnyedséggel beszélhetek a múltról. Sára ma már iskolás nagylány, másodikba készül. Az osztály egyik legnépszerűbb figurája, a babazsúrok elmaradhatatlan meghívottja. Jelenleg éppen azért folytat velünk csatákat, hogy minél több helyre járhasson el egyedül, a felnőttek zavaró társaságát mellőzve. Félszegségnek és gátlásosságnak nyoma sincsen benne: az iskolai ünnepélyek jól bevált, harsányan és szépen szavaló szereplője. A legutóbb egy egész főtérnyi nézőt kápráztatott el talpraesettségekkel: egy balatoni utcabálon hirtelen a színpadra perdült, s mindenki ámulatára hastáncot kezdett lejteni.

A gyermeki lélektől meglepetéseket kell várni

Hát ezért beszélek én a gyereknevelés kiszámíthatatlanságáról. Ki gondolta volna, hogy a dolgok ilyen fordulatot vesznek? Én ugyan nem. S ha azt kérdeznék, hogy volt-e valami jele ennek az örömteli átalakulásnak, azt válaszolnám: nem nagyon. Sára az első osztály kezdetén még ugyanazzal a szorongó arccal köszönt el tőlünk az iskola bejáratánál, amelyet az óvodai jelenetekből oly jól ismerhattünk. Aztán egyszerre csak minden megváltozott.

Talán Katával is ilyen lelki kalandok elébe nézhetünk. Nem tudom, mi vár rám, de nagyon kíváncsi vagyok rá. A szappanopera befejező részét még nem forgatták le. Még semmi nem dőlt el. A műsor folytatódik. Maradjanak velünk.

*Kívülről lehetetlen megérteni,
mi is történik egy családon belül*

Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell

A sorozat előző részében arról írtam, mennyire kiszámíthatatlan valójában a gyermeki személyiség fejlődése. Hogy némely szülő életében - mint például az enyémben is - az egyik meglepetés a másikat éri. Most egy újabb rögeszmémet fogom közreadni. Azt szeretném kifejteni, hogy aligha lehetne pontosan megfogalmazni mások számára mindazt, ami gyermeknevelés közben esik meg a szülőkkel. Hogy egy család élményeinek minden részletét, minden hangulati rezdülését szinte képtelenség bárkivel is megértetni. De nincs semmi baj: ebbe is bele lehet törődni. Senki ne csüggedjen: idővel akár élvezni is lehet, mennyi titkunk akad.

Lakva ismerni meg a gyereket

Kezdjük a személyes vallomással. Meg kell mondanom: első kislányunk, Sára születésével egy úgynevezett „több emberes” gyerek bukkant fel az életünkben. Ismerik a kifejezést? Olyan csöppségekre szokták ezt mondani, akik soha nem tudnak békésen szunyókálni, még csak véletlenül sem maradnak meg a kiságyukban, s ha nem foglalkoznak velük, állandóan heves sírásban - mit sírásban: panaszos jajveszékelésben és dühödt ordítózásban - törnek ki. Nem elég nekik két ember: szívük szerint legalább fél tucat felnőtten szeretnének lekötönni. Vannak ilyen gyerekek. Akinek ilyen babája volt, az úgyis tudja, hogy miről beszélek, akinek meg nem, az úgyis azt gondolja: jó dologban nem tudok jobbat kitalálni, mint hogy össze-vissza panaszkodjam...

S hogy miért mesélem el ezt? Hogy bizonyítékokat sorakoztathassak fel meggyőződésem védelmében - amelyhez hűen azt állítom, hogy egy kisgyermekes család életébe kívülről egyszerűen lehetetlen bepillantani. Hogy mire alapozom ezt? Arra, hogy mi magunk is megpróbáltuk olykor beavatni abba a hozzánk látogató közelebbi és távolabbi rokonokat, ismerősöket és szomszédokat, mi a magyarázata a nyúzott ábrázatunknak, miért is érezzük magunkat úgy, mintha napjában több tucatszor keresztülhajtott volna rajtunk egy úthenger, s a menetrendszerűen felharsanó gyereksírástól miért zilálódtak szét olyannyira az idegszálaink.

Félreértés ne essék: senki ne gondolja, hogy panaszkodtunk volna. Imádtuk azt az arénázó kis kölyköt, aki ugyan minden energiánkat gátlástalanul elszívta, de közben néha a mosolyával is megajándékozott minket. S ez éppen elég biztatást adott ahhoz, hogy két emberként tovább álljunk a sarat egy, mondjuk, hatemberes csöppség mellett.

Mindez persze azzal járt, hogy mi, szülők kissé visszahúzódozó életet éltünk akkoriban. Érthető okokból. Kellemetlen volt például, ha nyilvános helyen Sára egetverő üvöltözésben tört ki, s mi hasztalan próbáltuk őt csitítani. Olyankor mindenki vádlóan nézett ránk: az emberek meg voltak győződve arról, hogy nem adtunk a picinek enni vagy nem tettük tisztába. Zárkózott életünkben pedig azért sem tudtunk kilépni, mert egyszerűen nem volt erőnk megtenni ezeket a lépéseket. Fáradtak voltunk - amit szinte senki nem volt hajlandó elfogadni a környezetünkben. Azt mondogatták, hogy nincs baj: a gyerek azért sír, mert szegény csak így tudja kifejezni

magát, meg azért, mert szellemileg már magasabb fejlődési szinten áll, mint testileg. No, az ilyen mondatoktól a falra lehetett mászni - de persze az ember udvariasan végighallgatta mindegyiket. És közben csak egyre nőtt benne a feszültség. Mert arra gondolt: nagy öröm végighallgatni a bölcs megjegyzéseket, de attól még neki kell éjszakánként tízszer felkelni a felsíró picihez.

S mi lehet ilyenkor a megoldás? Például az, hogy mélyen hallgatunk a megpróbáltatásainkról. Mert úgysem érünk vele semmit, ha beszélünk róluk. Amikor ráébredtünk erre a megoldásra, minden egyszerűbb lett. Ha megkérdezték, hányszor ébredt fel a pici az éjjel, megmondtuk, hogy nyolcszor. De immár nem akartuk megértetni senkivel, hogy milyen végtelenül fáradtak vagyunk.

Az örökös sírás-rívás, az éjszakai nyugtalanság persze véget ért. S mi okosabbak lettünk egy felismeréssel. Azzal, hogy ami velünk történik, azt valójában senki más nem értheti meg. S most is, amikor immár két kislány mellett működtetjük a családi nagyüzemet, tudatosan alkalmazzuk az osztrák filozófus, Wittgenstein tételét, mely szerint „amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell”.

Örüljünk annak, hogy közös titkaink vannak

De joggal kérdezhetik: miért állítom azt, hogy egy idő múltán akár még örülni is lehet ennek a helyzetnek? Egyszerű a válasz. Azt hiszem, a közös hallgatások alatt összegyűlő titkok folyton-folyvást erősítik a házastársak összetartozását. Lehet, hogy a sok energiát igénylő gyermekek neveléséről nehéz lenne másoknak bármit is elmondani - de az ilyen helyzetbe sodródott szülők végül már fél szavakból is megértik egymást. Cinkos mosollyal nézhetnek össze akkor, amikor egy ismerős házaspárnál járva azt hallják, az a baba szépen átaludta az éjszakát. Nem szólnak semmit, de beszédesen összevillanhat a tekintetük. Tudhatják, van egy közös titkuk: nekik ez bizony nem volt ilyen egyszerű, de lám, mégis kibírták.

Végezetül hadd térjek vissza személyes élményeim világába: saját kislányaim közé. Igen. Azt mondtam, talán az átlagon felüli mértékben nehéz volt Sára első két évén túljutni. Kislányaimról szólva korábban pedig azt is elárultam: mostanában hihetetlen intenzitással tudnak veszekedni egymással, amivel káprázatos ügyességgel zilálják szét apjuk maradék idegszárait. Nos, ezek azok a dolgok, amelyekről nem szoktam beszélni másoknak.

Valamit azonban biztosan tudok: ha mégis szóba hoznám ezeket az élményeimet, vigyáznék arra, hogy ne tűnjön úgy, mintha panaszkodnék. Mert tudom: nincs miért panaszkodnom. Minden nehézség csakis arra jó, hogy még szorosabb legyen velük a kapcsolat. Vannak napok, amikor értük és velük egy picit meg kell halni. De aztán jön a másnap, amikor ismét újjá kell és újjá lehet születni. Értük és velük.

*Gyermekeink viselkedéséhez alkalmazkodva is
a világ törvényeihez igazodunk*

Nehezen követhetők a nevelési elvek

Bizony megeshet, hogy mindaz, amit apasorban töltött kialakult meggyőződéseimről írtam, egy külső szemlélő számára valamiféle elvi alapvetésnek tetszik. Hadd szögezzem hát le gyorsan, hogy ilyesmiről szó sincsen. Már csak azért sem, mert alkatilag irtózom az elvhű világnézektől, s mélyen hiszem, hogy a Nyugat emberének a leginkább talán azt kellene megtanulnia a keleti filozófiákból, hogy a dolgok és az emberek valójában egy racionálisan felfoghatatlan áramlás részesei. S ezen az áramláson kívülről nem lehet erőszakot tenni. Csakis akkor cselekszünk tehát helyesen, ha képességeinket és érzéseinket felhasználva lassan felvesszük ennek az áramlásnak a ritmusát, s ezt a ritmust követve magunk is finoman hozzáigazodunk a világhoz. Például gyermekeink igényeihez is. Mert - ezt talán mondanom sem kell - ők is ennek az áramlásnak a részesei.

Nem hiszek hát a nevelési elvek mindenhatóságában, azokban a szilárd elhatározásokban, amelyekkel arra törekedhetnénk, hogy a magunk képére idomítsuk a valóságot: például gyermekeink viselkedési mintáit és magatartásformáit. Szinte minden szülői élményem erről a felismerésről szól. Másként fogalmazva: kislányaim, Sára és Kata is ugyanarra tanítottak eddig, mint maga a világ. Arra, hogy a családban sem az elvek, hanem az érzések az elsődlegesek. S arra, hogy a gyerekekkel nem megegyezéseket kötni, hanem inkább összehangolódni érdemes.

Kivegyük-e a síró kisbabát a kiságyból?

Kezdjük talán a baldachinos ágygal. Ami akár jelkép is lehet. A baldachinos ágy nagyobbik lányomat, Sárát várta. A kicsi gyerekszoba legfőbb ékességén előzőleg napokon át dolgoztam. Lassú kézzel, bizonytalanul végeztem el a munkát, de határtalan volt a lelkesedésem. Ahogy elkészült a mű, minden a helyére került a szobában. Az utolsó egy-két hétben a feleségemmel minden este beültünk abba a kis ékszerdobozba, amelynek minden sarka és zuga a mi ötleteink nyomán alakult ki, és boldog izgalommal képzeltek bele az egyelőre még lakatlan szobába a kis jövevényt. Ezek az ismétlődő szertartások szép emlékek maradtak - de semmi sem úgy alakult, ahogy közös álmodásaink közben gondoltuk. A szobából előrelátó figyelemmel meleg kis fészket varázsoltunk - csak éppen azt nem láthattuk előre, hogy a hamarosan beköltöző aprócska lakónak más elképzelései lesznek a világról, mint nekünk. Sára állandó panaszos sírása arra kényszerített minket, hogy rendre kivegyük a kiságyból. Nem, nem hinném, hogy elkényeztettük volna. Nem a kezdő szülők túlzó aggodalmaskodásáról volt szó: eleinte igenis megpróbáltuk a szobát és a kiságyat rendeltetésszerűen használni, csak éppen sehogyan sem tudtunk célt érni. Sára előbb napközben szokott ki a szobájából, majd éjszakára is mellettünk kötött ki. Az ismét lakatlanná vált gyerekszobára pedig immár csakis szomorú pillantásokat vethettünk. Voltak persze, akik óva intettek minket az így kialakult gyakorlattól, de jól tudtuk: tanácsokat adni a legkönnyebb. A minket magával ragadó áramlást végtére is mi, csakis mi ismerhettük igazán. Minden nehezen leküzdhető örvényével és minden szédítően izgalmas mámorával együtt.

A fogorvosnak vagy a gyereknek legyen igaza?

És azóta is minden fejlemény arról árulkodik számunkra, hogy a gyermeknevelésben is erősen eltér egymástól a képzelet és a valóság. De miért lenne ez baj? A politikában sem találtak ki eddig jobb rendszert a demokráciánál - így hát talán a családban is célszerű lehet elkerülni a diktatúrák hatalomgyakorlási technikáit. Igen. Egyes gyerekorvosok szerint jó lett volna, ha Sárát és Katát kiszámítható rendszerességgel tápláljuk - figyelmen kívül hagyva a meghatározott időpontokon kívül felharsanó éhes sírásukat. Nem, nem erre vitt minket az áramlás. És mi sem bántuk volna, ha Sárát például a babakocsiban is eltologathattuk volna az utcán. Ehelyett azonban csakis kenguruban lehetett sétálni vinni, s csakis akkor hagyott fel a sírással, és szenderült álomba, ha megállás nélkül, egyenletes tempóban róttam vele a köröket a házak között. Vagy Kata még ma is tartó, igen erőteljes ujjszopását a fogorvosunk szerint azonnal be kellene szüntetni, mert ijesztő károkra tesz a kicsi fogazatában. Jó, rendben van - de mégis hogyan? Nehéz lenne kirángatni a szájából a hüvelykujját. És persze nem is akarom.

Nem mindegy tehát, hogy egy adott helyzetben az ilyen-olyan elvek útmutatásait követjük, vagy inkább az érzéseinkre hallgatunk. Mit mondjak, számomra ez a kérdés sohasem volt kérdés igazán: a kívülről érkező útmutatások száma végtelen lehet, de az az érzés, ami egy adott pillanatban, egy döntési helyzetben elfog, az mindig egyszeri és megismételhetetlen.

Van-e lelke a kórházi betegnek?

Legutóbb a gyermekkórházban szaladtunk bele egy ilyen döntési helyzetbe. Katával az őszi virágpor-allergiák csúcspontján váratlanul orvoshoz kellett rohannunk, mert asztmatikus zihálás, fojtott köhögés kezdte gyötörni. A jó hírű kórházban tökéletes szakmai hozzáértéssel, de talán túlfelkészítve is szilárd elvi alapokon állva fogtak a kezeléshez. Kata viszont kétségbeesetten tiltakozott, amikor el akarták tőlünk különíteni. Nos, az ajánlott elvek elfogadása helyett megint csak az érzéseinkre hallgattunk. Ragaszkodtunk ahhoz, hogy márpedig a gyerekekkel maradunk a fájdalmas, de kényszerű beavatkozások során. Nem bántuk meg: a nővérek ugyan elítélően néztek ránk, de Katának legalább volt kibe kapaszkodnia a rá váró tortúrák közben. Nem tudom, miért lett volna jobb, ha nem így csináljuk. Az egyik doktornő azt mondta, persze fontos a gyerek lelke, de egy ponton túl neki már csakis a beteg testével kell törődnie. Rendben van - de ki dönti el, hogy hol van az a pont? Van erre bármilyen, mindenki számára követhető irányelv? Hát persze hogy nincsen.

A magam részéről egyelőre hát kitartanék az elvszerűtlen viselkedés gyakorlatánál. Végére is a saját áramlásunkat csakis mi ismerhetjük. Minden nehezen leküzdhető örvényével és minden szédítően izgalmas mámorával együtt.

*Eleinte minden a hadiállapotra emlékeztet:
de a tűzszünetek igazán szépek*

Nyughatatlan gyerekek közt is beköszönthet néha a nyugalom

Meg kell vallanom valamit. Első gyermekem, Sára születése előtt nem igazán foglalkoztam azzal a gondolattal, milyen érzés is lesz, lehet majd számomra, hogy apasorba kerülök. A feleségem ugyan többször tudakozódott nálam az elképzeléseim és a terveim felől, de erre nehezen tudtam mit válaszolni. Ismerik a mondást? Egy hídon akkor kell átmenni, amikor ott terem előttünk. Előre bizony nem tudtam megmondani, miként fogom kivenni a részem a kicsi körüli tennivalókból, s mennyire tudom majd megtanulni a pelenkázás, büfiztetés, altatás, fürdetés, öltöztetés, biliztetés minden csínját-bínját. Nem tudtam, képes leszek-e elviselni az éjt nappallá tévő gyereksírást. Nem tudtam, szigorú leszek-e vagy engedékeny. Nem tudtam, mikor tör majd rám először az az egyszerre nyomasztó és gyönyörű érzés, hogy alapjaiban megváltozott az életem, s egy adott pillanattól fogva minden arról szól számomra: fokozott felelősséggel tartozom valakiért.

Lendületesek a csapatmozgások

S aztán mindent megtudtam. Egyszerűen annyi történt, hogy szép lassan minden kiderült - csak úgy magától. Kiderült, hogy a picik körüli sürgés-forgás szakmai mesterfogásait egy férfi is el tudja sajátítani. Kiderült, hogy a megmagyarázhatatlan éjszakai sírások miatti felriadásokhoz is hozzá lehet szokni. Ha az ember letöltötte a katonai szolgálatát, tudja, mi az a harckészültségi gyakorlat. A nehéz időkben én sem tettem mást, mint hogy azzal vigasztaltam magam: ami elkezdődött, az nem más, mint valamiféle múltó hadiállapot. Olyan hadiállapot, amelynek a tűzszünetei páratlanul csodálatos élményekkel képesek megajándékozni.

Ez a hadiállapot immár nyolcadik éve tart körülöttem: amikor Sára mellett végre egyszerűbbé, áttekinthetőbbé és kezelhetőbbé vált az élet, megérkezett közénk Kata, aki egyrészt maga volt a csoda, ismét és újból, másrészt viszont, érthető módon, a szervezési nehézségek és bonyolalmak egész sorát hozta magával. A híd tehát itt termett előttem, s én immár hosszú idők óta egyre csak azon igyekszem, hogy átkeljek rajta.

Így, átkelés közben sok mindenre rá kellett jönnöm. Például arra, hogy egyrészt nagyon fontos áldozatokat hozni a gyerekekért, de az is nagyon fontos, hogy mindeközben megőrizhessük régi önmagunkat. Miután ugyanis kiderült számomra, hogy minden gond nélkül bele tudtam illeszkedni az apaszerepbe, egyszerre csak azt vettem észre: ez a szerep egy idő után túlzottan rám merevedett. Ahogy a kismamák számára is gyakorta megfogalmazódik az a tanács, hogy az anyai megmérettetések közben is elengedhetetlenül szükséges megőrizniük önmagukban a Nőt, ugyanúgy lehet ez az apákkal is. Vannak dolgok, amelyekhez feltétlenül ragaszkodniuk kell a régi életükből. Jómagam például a nyugalmat keresem. Apaként is. S lassan már érettnek találok a helyzetet arra, hogy tétova kísérleteket tegyek ennek az olykor vigasztaló és erőt adó állapotnak a megteremtésére.

Ha harc, akkor legyen harc

Azt hiszem, szinte minden olyan érzést átéltem már, amit az apákra mérhet ki a sors. Jót, rosszat, meghatottságot, félelmet, vidámságot és ijedtséget. Ha nem tévedek, nincs miért halogatnom többé, hogy mostani életemet, az apasorban rám váró tennivalókat soha el nem hagyva ismét felfedezzem végre a régi énemet, valamikori önmagam. Azt hiszem ugyanis, hogy egykori csendes szenvedélyeimhez így, ezeket a köröket leírva talán másképp, bölcsebben és tapasztaltabban térhetek vissza. El kell ismernem persze: e sajátos, személyre szabott kedvteléseim közül éppen az hiányzik a leginkább, amelynek gyakorlására Sára és Kata mellett meglehetősen korlátozottnak látszanak az esélyeim. Hogy miről lenne szó? Nem fogják elhinni: egyre kielégítetlenebbül sóvárgom az után, hogy akadjon végre napjában egy-egy olyan órámm, amikor hallgatagon üldögélhetek, csendben eltűnődhetek, vagy egy pohár whiskyvel a kezemben csak úgy a semmibe meredhetek.

Vannak persze kétségeim, hogy valóra tudom-e váltani ezt a tervemet. Mert könnyen elképzelhetik, hogy milyen módon reagálna Sára és Kata, ez a két kis ördögfióka arra, ha szép komótosan nekifognék ennek a semmittevésnek látszó, de valójában létfontosságú energiák felhalmozására hivatott foglalatosságnak... Igen. Az első dolguk az lenne, hogy boldogan lecsapjanak rám, s mindenféle programjavaslatokkal halmozzanak el. S hadd tegyem hozzá rögtön: teljesen igazuk lenne.

Ők gyerekek, s az a dolguk, hogy az örökös nyughatatlanság lázában égjenek. Én pedig lassan megöregszem, s nekem pedig az a dolgom, hogy néha némi nyugalmat keressek és találjak. Mit mondjak, szép küzdelemnek ígérkezik ez az „összecsapás”. S hadd áruljak el valamit: teljesen sportszerű eszközökkel fog zajlani. Az erőszak nyelvén nem értek és nem is akarok érteni. Hogy miben reménykedem akkor? Hát, majd csak rájönnek egyszer, hogy mivel kedveskedhetnek nekem...

Csodálatosak az éjjeli őrjáratok

Büszkén, s persze némi öniróniával jelenthetem: az első sikereken már túl vagyok. Igen. Rátaláltam arra az időszakra, amelyben minden gond nélkül megajándékozhatom magam örökmozgó lányaim és a jótékony hatású csend együttes társaságával. Hogy melyik ez a sáv? Nos, természetesen az éjszaka. Bár a nap végére általában nagyon fáradt vagyok, mostanában rákényszerítem magam arra, hogy sokáig ébren maradjak. S aztán élvezem, önfeledten élvezem, hogy körülvesz végre a csend. Az önként vállalt virrasztást persze igyekszem hasznossá tenni. Ha már ébren vagyok, időről időre benézek a lányok szobájába, hogy betakar-gassam őket - igazi örökmozgók lévén ugyanis, bizony rendre lerugdallják magukról a takarót.

Mit mondjak: ezek az éjjeli őrjárataim semmi máshoz nem hasonló élményt jelentenek számomra! Egyrészt azokban az órákban teljesen uralma alá von a nyugalom: mert akkorra már mindig rátalálok arra az érzésre, amit kerestem - s amely érzésnek köszönhetően újra ugyanannak tudhatom magam, mint aki valaha voltam. Másrészt meghatottan bámulhatom Sárát és Katát, amint szanaszét vetett kézzel-lábbal, édesdeden alszanak, s mindig megállapít-hatom: valami földöntúli békesség sugárzik róluk, amíg beleszuszognak a szobájuk csendjébe.

Nos, ezek a hangulatok immár aprócska diadalok a számomra. Mert úgy érezhetem, ez a nap sem múlt el hiába - hisz mégiscsak megőriztem magam körül valami kis békességet. S ha vannak pillanatok, amikor ennyire együtt lehet bennem és körülöttem minden olyan érzés, ami fontos nekem, akkor bizony érdemes folytatnom a nyugalomért folytatott küzdelmemet. Hát nem? Szerintem jól mennek a dolgaim. Az éjszakákat már a javamra fordítottam.

*A tennivalók elvégzése közben azért
saját magunkra is gondolnunk kell néha*

Minden a jó szervezésen múlik

Tudom, tudván tudom, hogy semmi új sincsen a nap alatt. Mások is megpróbálkoztak már azzal a módszerrel, amivel én kísérlem meg megőrizni az esték, a családi körben töltött esték nyugalma. A pszichológiai szaknyelv konfliktuskerülő magatartásnak nevezi ezt a magatartást. Hogy miről is van szó? Arról, hogy egy fárasztó nap végén, az esti órákban - ha csak tehetem - bizony rendre felmentést kérek az alól, hogy megbeszéljem a feleségemmel a másnap rám, ránk váró tennivalókat. Egész egyszerűen azért, mert akkor attól kellene tartanom, hogy elvesz a családi élet háborítatlan nyugalma, ami a lefekvés előtti órákat általában azért még mindig át tudja hatni. Ha ugyanis arra terelődne a szó, hogy másnap mire milyen terheket ró az élet, s hogy a családi nagyüzem ügyintéznivalói közül kinek milyen rész jut ki, azonnal odalenne az a maradék kis békesség, ami olyannyira fontos minden család életében. Akkor már a percek számolgatnám: azon tűnődnék, hogy hová mikor kell elindulnom, útvonaltervet készítenék és cselekvési sorrendet állítanék fel - vagyis képzeletben máris kétségbeesetten küzdeném magam előre a tennivalók rengetegében. Ha azonban elodázom kissé - sajnos nem nagyon sokáig, legfeljebb csupán másnap reggelig - ezt az elengedhetetlen szervezőmunkát, akkor nyugodtan leülhetek társasjátékot játszani Sárával és Katával, teljes lelki békességben ülhetek a vacsoraasztalhoz, s zavartalanul, sok-sok mókával és nevetéssel körítve csinálhatom végig lányaimmal a fürdés-átöltözés-mesemondás-elalvás szertartásosan ismétlődő cselekvéssorait.

Percre pontos számítások kellenek

Igen, a család közösen töltött estéit nagyon meg kell becsülni. A magam részéről pedig ezért még azt az árat is kész vagyok megfizetni, hogy a reggelekre tolom át a család szervezési problémáinak katonásan pontos megtárgyalását. De nincs mit tenni: a reggelek bizony eljönnek. S velük minden ügyintézésnek, a gyerekek mozgatásának, átadásának, átvételének, szórakoztatásának minden apró-cseprő gondja. S a háztartás ellátásának, a hivatalos ügyek elrendezésének szintén igencsak szerteágazó problémája. Hogy akkor most ki megy a gyerekekért az iskolába, ki megy a csekkekkel a postára, ki viszi el sétálni délután a gyerekeket, ki intézi aznap a bevásárlást, a banki sorban állást, mikor megyünk el megvenni a szülinapi ajándékokat, hová adjuk le addig a piciket, hogy meglepetés legyen számukra az ajándék, ki viszi el a nagylányt az esti dzsesszbalettre, és ki kíséri el a délutáni sakkszakkörre. S mindennek percre pontosan klappolnia kell, mert különben felborul a nehezen kiókumlált rendszer, időrend és útvonal.

Szerintem manapság sok fiatal küszködik ezekkel a problémákkal. Egyre általánosabbá vált a fiatal házaspár saját lakásba költözése - ami egyrészt persze a függetlenség élményét nyújtja, másrészt számos szervezési problémával jár együtt. Emlékszem, az én szüleimnek ebből a szempontból még minden egyszerűbb volt: vidéken, egy kertes családi házban éltünk, együtt a nagyszülőkkel. A szüleim nyugodtan dolgozhattak, mert volt engem kire hagyni: a nagymama enni adott nekem, leckét íratott velem, s jól-rosszul, de azért minden szempontból ellátta a pótmamai szerepkört. A kertben nyugodtan szaladgálhattam, játszhattam, így abból sem kellett

különösebben gondot csinálni, hogyan kerüljek napjában egyszer néhány órára szabad levegőre.

Ehhez képest ma egy óriásira duzzadt nagyvárosban teszem a dolgomat, ahol minden egyes program elintézése bonyolult közlekedési és parkolási problémákkal jár együtt. Saját lakásban élek, ahol az önállóan szervezett élet minden előnye és hátránya egyszerre mutatja meg magát: a helyben megtalálható nagyszülők apró-cseprő segítségnyújtása nélkül kell minden szervezési kérdésre választ és megoldást találni. Az az igazság, néha megmosolygom azokat, akik azt kérdezik tőlem, mit is csinálok majd például csütörtök délután. Erre azt szoktam válaszolni, hogy még nem tudom. Igazán részletesen csak az adott nap reggelén látom magam előtt minden egyes intéznivalómat, s így a városban való mozgásom minden egyes stációját is. Ha azt kérdezik, jól van-e ez így, az a válaszom, hogy nem. Nem jól van így. Az az igazság, nagyon is vágyom már arra, hogy átláthatóbb és könnyebben tervezhető életet éljek. Idősebb gyerekek mellett szorgoskodó ismerőseim erre persze azt szokták mondani: ilyesmirel ne is álmodjak...

Ügintézés után még élményeket kell gyűjteni

Hadd legyek egy kicsit ellentmondásos. A következetesség legyen inkább az ökrök erénye. Mert azzal együtt, hogy átláthatóbb és tervezhetőbb életre vágyom, semmiképpen nem szeretnék lemondani arról az igényemről sem, hogy mindent tovább bonyolítsak egy kissé magam körül. Például azzal, hogy a feltétlenül szükséges intéznivalók folyamatosan kiegészítsem néhány nem feltétlenül szükséges programponttal. Azt hiszem, szülőként nem lehet csupán az a célom, hogy minden intéznivalónkat a végére járva rendben átvészeljem és lezárjam az adott napot, napokat. Nem, ennyi nem elég. Lányaink számára az még semmit sem jelent, hogy időben elmegyünk értük a dzsesszbalettre vagy az óvodába, s hogy a nagyvárosi dugókban el nem veszve pontosan beszerezzük nekik életük elmaradhatatlan kellékeit: Kata kedvenc reggeli ivójoghurtját vagy Sára legújabb matricás albumát. Ezek a tennivalók is szépen ellepik az ember napjait, de az ilyen, alapos szervezőmunkával elért hétköznapi diadalokra még nincs miért visszaemlékeznünk. Hogy úgy mondjam: ez magától értetődik, ez a legkevesebb, amit meg kell tennünk.

Az igazi szervezőmunka akkor kezdődik, amikor egy család közös élményeket akar gyűjteni: s arra is megpróbálunk időt szakítani, hogy legyenek olyan közös emlékeink is, amelyeket évek múltán is emlegethetünk. S bizony ez is nagy fáradságot és komoly odafigyelést igényel: Sárával és Katával együtt fel kell fedeznünk játszóházakat, bringóhintó-kölcsönzőket, csónakázó tavakat és különleges izgalmakat ígérő játszótereket is. El kell mennünk velük hétvégi kirándulásokra, szép és tartalmas nyári utazásokra is. Ezek az élmények adják ugyanis azt az élményanyagot, amely igazán családdá teszi a családot. S amikor nekilát az ember, az élmények keresése is mind-mind megannyi szervezési gondot jelent. De szerintem nem szabad meghátrálni: mindent végig kell csinálni annak érdekében, hogy legyen egy közös kis magánmitológiánk.

Hogy miből áll egy ilyen magánmitológia? Sok-sok újra és újra felbukkanó beszédtemából. Nincs annál szebb, amikor Kata a maga aranyos selypegésével boldogan felsorolja, milyen városokban járt már a családdal, és milyen élményeket szerzett ezeken a kirándulásokon. Amikor büszkén elmondja, hogy Várgesztesen egyedül ment be fürdeni a gyerekmedencébe, hogy Esztergomban bátran legurult a hegyoldalon egy játék teherautóban ülve, s hogy a visegrádi bobbályán együtt lecsúszva mi aztán hamar utolértük anyát és Sárát. Ebbe aztán Sára

is beszáll, s együtt vitatják meg, hogy milyen is volt a tatai tavon a hajókirándulás, vagy a szilvásvárad lovaglás. Igen. Ezeket a beszélgetéseket hallva hamar átjárja valami kis melegség az ember szívét. Ilyenkor érzem azt, hogy igen, megérte, mégis megérte az a sok-sok szervezés, amelynek a végén élmények, maradandóan szép élmények gyűlhetnek össze a család képzeletbeli kincses tárában.

Nehogy elveszítsük magunkat útközben!

És hadd ne kelljen lemondani a többi vágyamról sem. A magánmitológia még állhatatosabb gazdagításáról sem. Nos, azt mondtam, a gyerekek számára az még egyáltalán nem nyújt maradandó élményt, ha úrrá lettünk velük a hétköznapi gondjain. Hadd egészítsem ki ezt a felismerést még valamivel. A napi megpróbáltatások kiállása önmagában a férj és a feleség számára sem jelenthet még sikerélményt. Igen. Miután mindent megtettünk a gyerekekért, még mindig érdemes újabb és újabb szervezési gondok közé taszítani önmagunkat. Mert a gyerekek körüli szokásos és rendkívüli, rutinszerű vagy éppen élménygazdag tennivalókat ellátva sem szabad megelégednünk arról, hogy egy férfinak és egy nőnek saját, a gyerekek világától független élményekre is szüksége van. S talán erre a legnehezebb rávenni magunkat. Egy szabadabbá tett, gyerekek nélkül töltött hétvégén egyszerre csak rátör az emberre az elmúlt hetek, hónapok és évek fáradtsága, s bizony nehezen gyűjti össze az erőt ahhoz, hogy moziba menjen, s aztán beüljön valahová vacsorázni. Netán autóba üljön, s elmenjen egy pár száz kilométerre lévő szállodába, hogy a hegyek között vagy egy tó partján egy időre teljesen kikapcsolódhasson. Nos, ezek azok a tervek, amelyek valóra váltásáról sohasem szabadna lemondanunk. Mert ha már ezekből a terveinkből sem lesz semmi, egyszer csak úgy érezhetjük, hogy a sok szervezőmunka közben valahol, útközben elvesztettük saját magunkat.

Meglehet, egyszer végleg lemondok arról, hogy a gyerekek kirepülése előtt bármikor is átlátható és tervezhető életet éljek. Beletörődöm abba, hogy legfeljebb az esti órákat menthetem ki a szervezési és programgyeztetési gondok közül. De nem szeretném, ha valahol, útközben, mondjuk egy óvoda és egy bevásárlóközpont között elveszteném saját magamat.

Ebben, azt hiszem, nincsen semmi önzés. Sárának és Katának végtére is arra is szüksége van, hogy apjuk arcán azokon a bizonyos közösen töltött estéken olykor-olykor azért megjelenjen egy önfeledten vidám mosoly is.

*Az ösztönös gyengédség mellett később
a tudatos megbecsülés is kifejlődik*

Hogyan osztható meg a szülői szeretet?

Sok testvérpárt ismertem már, s meg kell vallanom, korántsem voltak egyöntetűek az érzéseim velük kapcsolatban. Különösebb tépelődés nélkül vettem hát tudomásul, hogy a testvérpárok tagjait eltérően ítélem meg. Ez a világ legtermészetesebb dolga. Problémákat csak akkor vethet fel ez az érzés, ha a rokonságon belül akadnak olyan testvérek, akiket az ember nem egyformán szeret. A családon belül ugyanis nincsen helye a kivételezéseknek.

Tudatosan is ki lehet alakítani az érzelmi egyensúlyt

Emlékszem, egyik rokonom családjában kínos helyzet alakult ki. A gyermektelen nagybácsi látványosan rajongott egyik unokahúga iránt, s rendre meglepetésekkel halmozta el kis kedvencét - míg a másik unokahúgról tudomást sem vett. A kínos kivételezésnek végül az vetett véget, hogy a gyerekek apja félrevonta sógorát, s közölte vele: neki két gyereke van, mindkettőt egyformán szereti, s nehezen viseli, ha mások nem így tesznek. Ez a történet mélyen elgondolkodtatott. Úgy éreztem, az apa helyesen viselkedett - de eltöprengtem azon, hogyan is érthette azt, hogy neki két gyermeke van, s mindkettőt egyformán szereti. Kíváncsi lettem ugyanis arra, mi lesz akkor, ha apasorba kerülök, s magam is több gyerekről gondoskodom.

Kata megszületéséig ez a kérdés persze csak elméletben létezett számomra, hiszen addig teljesen egyértelmű volt a helyzet: apai szeretetem kitüntetettje egy szem lányom, a „kicsi” Sára volt. De aztán megszületett a még kisebb „kicsi”, Kata is. És lassan elkezdhettem beletanulni abba, hogy immár meg kell osztanom szülői szeretetemet.

A második gyermek megszületésével járó érzelmi bonyodalmakról sokat lehet olvasni a szakkönyvekben, amelyek azonban csakis egyetlen nézőpontból tárgyalják ezt a kérdést: az idősebb testvérben feltámadó féltékenységet szem előtt tartva. Arra már nem igazán térnek ki, miképp lehetne a szülői szeretet természetét is befolyásolni, a két gyermek felé irányuló szeretet érzelmi kiegyensúlyozottságát kialakítani. Ez a helyzet ugyanis néha igenis problémahelyzetté tud válni a szülők számára. Ki ne hallott volna olyan esetekről, hogy a régóta várt lánygyermek megszületése után az apa kissé elhanyagolta kisfiát? Vagy olyan anyákról, akik szinte szerelmesek lettek a fiukba, s lányaikkal szemben inkább közönyösen viselkedtek?

Vannak, akik leplezni igyekeznek azt, ha szülői szeretetük kiegyensúlyozatlanná vált: de senki se áltassa magát azzal, hogy az ilyesmi elpalástolható. Ha valaki csak eljátssza azt, hogy egyformán igazságos a gyermekeivel, azon hamar átlátnak. Az ilyen érzelmi torzulásokat sokan ösztönösen is el tudják kerülni. Rájönnek arra, hogy minden gyermek más, és éppen ezért szeretetüknek is más és más természetűnek kell lennie.

Az értő megismerés különösen akkor válik elengedhetlenné, amikor már több gyerek sűrűforog körülöttünk: s eleinte mindegyikük számára mi, szülők vagyunk az éltető energiák első számú forrása. S mi vagyunk azok, akikre gyermekkoruk idején kifogyhatatlan szeretetétéhséggel tekintenek. S mi vagyunk azok, akiknek gyermekeink apró-cseprő konfliktushelyzeteiben rendre az igazságosztó hálátlan szerepében kell fellépniük - s döntéseink hallatán persze mi

vagyunk azok, akiknek azonnal nekszegezük az elkerülhetetlen vádat: „persze, Te nem is szeretsz igazán”. Az én életemben jelenleg Sára az, aki már képes arra, hogy ilyen vádakkal illessen. Persze ezek csak szavak - s ezt ő is jól tudja, és én is jól tudom. Kis idő múltán minden ilyen érzelmkitörés után hozzám bújik, s megkérdezi: „Azért szeretsz?” Amire én mit is mondhatnék mást, mint hogy: „Azért szeretlek.”

Ezek persze megint csak szavak. S a gyerekek nem érik be ennyivel: ők bizony érezni is akarják, hogy a szavak valódi, mi több: kiegyensúlyozott érzéseket fejeznek ki.

Értő megismerésre kell törekedni

S hogyan alakult nálam ez az érzelmi egyensúly? Hála a gondviselésnek, az ösztönös szülői szeretet érzése szinte mindenkinben azonnal felébred, ha újabb és újabb gyermeke születik. A szeretet még hatékonyabb megosztását azonban tudatosan is meg lehet tanulni.

Sára és Kata mások, nagyon mások, mint én. Én a Halak jegyben születtem, Sára Ikrek, Kata pedig Szűz. Aki ért valamit az asztrológiához, az tudja, ilyen módon mindannyian más és más elem uralma alatt állunk: Sára levegő-jegyű, Kata föld-jegyű, én pedig víz-jegyű vagyok. Vagyis számomra a két gyermek megértő megismerése a határok átlépését is jelenti: a víz-jegyűekkel szemben érzett ösztönös rokonszenvem tapasztalatait felhasználva így, a családon belül kell csatlakozási lehetőségeket találnom egy Ikrek szellemesen csapongó állhatatlanságához és egy Szűz fizikailag és érzelmileg egyaránt rendet igénylő érzelmességéhez.

Mára már mélyen ismerem Sára nyelvi leleményességét, verbális kifejezőerejét, örökös információéhségét és lelkes csacsogását - de kiszámíthatatlan indulatkitöréseit, felületes, hamar alábbhagyó, majd új témákra vadászó érdeklődését is. És talán már fogalmat alkothatok Kata még csak most formálódó személyiségéről is: a sok apró műveletből összeálló cselekvési folyamatok elvégzése iránti lelkesedéséről, érzelmi jellegű döntéseiről - de kínzóan pedáns rendteremtési késztetéseiről is.

Tudom, Sára legfőbb erénye a világos gondolkodás, a pontos elemzőkészség, Kata viszont remekül egyeztetni tudja egymással az érzelmek, vágyak illékony világát a földi dolgokban megmutatkozó renddel és korlátokkal. Megtanultam azt becsülni bennük, ami a leginkább a sajátjuk. Nem önmagamot keresem bennük, hanem saját személyiségük törvényeire figyelek. Mert ha azt nézném, melyikük mennyire veszi át az én normáimat, előbb-utóbb óhatatlanul összehasonlítgatnám őket. S netán különbséget tennék közöttük. Így viszont mindegyiküket olyanak szerethetem, amilyen.

S még valami. Ne higgye azt bárki is, hogy mások megértő megismerése teljesen elejét vehetné annak, hogy a konfliktushelyzetekben össze ne zördüljünk. Mert hiába tudom Sáráról, hogy személyiségének elidegeníthetetlen része a hanyagság és a kissé szétszórt figyelem, az íróasztalán látható kupleráj láttán bizony olykor kitör belőlem néhány indulatos szó. S hiába tudom Katáról, hogy pedáns lélek lévén kissé saját szokásainak a rabja, de amikor amiatt hisztizik, mert nem találja azt a kisegerét, amelyikkel aludni szokott, s így nem hajlandó ágyba bújni - szintén elvesztem néha a türelmemet. De ez nem lehet baj, feltéve, ha tényleg tisztában vagyunk egymás iránti érzéseinkkel.

Az imént azt írtam, hogy gyermekeink tökéletesen átlátnak rajtunk, s hogy üres szavakkal még nem érhetünk el náluk semmit. Ez a titkos képesség ezeknél a családi csetepatéknál is tökéletesen megmutatkozik. Hogy miként? Sára és Kata enyhén megszeppenve végighallgatják ugyan az igen feldúltnak mutatózó apát, ám megjelenik az arcukon egy puhatólózó mosoly.

Egy idő múltán megkérdezik: „Ugye akkor is szeretsz, ha kiabálsz?” És erre csakis azt mondhatom nekik, hogy ez bizony így van. Ekkor aztán szélesre nyílik a mosoly az arcukon. Én meg ott állok előttük, tetőtől talpig felháborodva, s aztán magam is mosolyogni kezdek. Nem tehetek mást: elviselem, hogy megint csúfosan lelepleztek a lányaim.

Mindig segíthet a képzelet

Mi tagadás, irigylem a gyerekeimtől a játékaikat. Ne értsenek félre: nem tartozom azok közé az apukák közé, akik többé-kevésbé a saját örömeikre veszik meg csemetéiknek karácsonyra az önfeledten zakatoló, aprócska vonatokat felvonultató vasúti terepasztalokat vagy a többnapos szöszmötölés árán összeállítható, a légi háborúk korát idéző repülőgépmodelleket. Nem, nem a tárgyi világban helyet foglaló, s a meghibásodás ezernyi veszélyének kiszolgáltatott gyermekjátékokra tekintek soha nem szűnő elragadtatással és csodálattal, hanem azokra a játékokra, amelyeket sohasem győzhet le a technika ördöge: a kicsik képzeletében kibontakozó, a fantázia energiáiból táplálkozó játékokra. Arra a képességükre, hogy pillanatok alatt mindent át tudnak értékelni, s így azonnal egy érdekfeszítően izgalmas és vonzóan varázslatos világba képesek magukat átröptetni. Hogy egy párnában hirtelen fel tudják fedezni Paulina baba új otthonát. Hogy egy kinyitott esernyő alatt a szoba közepén azonnal sátozt tudnak verni. S hogy néhány színes, a patak partján összegyűjtött kőből bármikor pazar vacsorát tudnak főzni a szüleiknek. Az az igazság, hogy szeretek velük tartani ezeken a képzeletbeli utazásokon, s mindig kész vagyok arra, hogy még a képtelenebbnél képtelenebb feltételezéseket is valóságosnak tekintsem. Tényleg, miért ne fogadhatnám el néhanap azt az állítást, hogy az ágyneműtartóból kiráncigált, gyűrött lepedő immár nem más, mint egy dodzsem? S hogy nekem nincs más feladatom, mint hogy a lepedőn helyet foglaló Katát minél gyorsabb tempóban húzzam magam után az előszoba kövére. Lehetőleg persze arra is ügyelve, hogy a dodzsemek legfőbb különlegességét, a gátlástalan karambolozást megidézve pályánk során minél többször ütközzünk neki a lakás falának. Tényleg, miért ne lehetne az otthonomból egyszer-egyszer vidámpark? Mintegy ellensúlyozásául annak, hogy felnőtt fejjel néha kész örültek házának találok...

Társasjáték a saját életünkkel

Rájöttem arra is, hogy lányaim fantáziajátékát néha pedagógiai okokból is célszerű lehet követni. A képzelet segítségével ugyanis le lehet győzni azokat az akadályokat is, amelyek a szellemi érettség különböző fokain álló gyerekek között keletkezhetnek a közös játék során. Nálunk például sokáig konfliktust jelentett, amikor Sára, a nyolcéves nagylány előállt azzal az igényével, hogy társasjátékot játsszon velünk. Ilyenkor Kata, a hároméves Pöttöm Harcos azonnal követelőzni kezdett, hogy márpedig ő is társasjátékot akar játszani. Először persze a szokásos trükkökkel éltünk. Megpróbáltuk Katát azzal leszerelni, hogy ő dobhatott helyettünk a dobókockával. Ebből többnyire az lett, hogy ő a szó szoros értelmében dobni próbált a dobókockával. A játék menetét így bizony apró darabokra tördelte a dobókocka utáni kényszerű keresgélés. Aztán ő is lépni akart a bábukkal, s persze nem csak a sajátjával. Elég az hozzá, hogy egy idő után Sára dührohamot kapott és sírni kezdett, mondván, ezzel a „kis oktondival” - ha jól emlékszem, nem pontosan így fejezte ki magát - semmit sem lehet kezdeni... Nos, ilyenkor már csak a csoda segíthet. Vagy a fantázia - ami persze maga a legnagyobb csoda a világon.

A gyermeki képzelet segítségével igenis megtaláltuk a megoldást arra, miként lehessen társasjátékot játszani Katával, aki még nem ismeri a betűket, nem tudja jól kiszámolni a

lépéseket, s egy idő után unalmasan idegenné válik számára a sherwoodi erdő rablólovagjainak világa. Azóta felváltva játszom Sárával és Katával, s mindig kiszámoljuk, melyikük legyen az első a sorban. Amikor Kata következik, akkor minden egyes társasjáték - akár erdőn, akár mezőn, akár egy nagyváros forgatagában kínálna érvényesülési lehetőséget a bábuknak - előbb-utóbb átlényegül saját életünk színterévé. S nem számít, melyik bábuval mennyit léptünk, hiszen immár új szabályok szerint zajlik a multság. A bábukkal ide-oda lépve valójában már Kata emlékeinek és élményeinek világában csapong velünk a képzelet. Ötöst dobtál? Tessék, lépj be ebbe a kockába. Itt van az óvoda. Nézd, most Rita néni vár rád... Négyest dobtam? Akkor most kiautózom erre a kockára, a Hajógyári szigetre. Egészen az óriáscsúszdáig. Te is lecsúszol velem?

És így tovább, és így tovább. Sára persze fölényesen mosolyog ezeken a „dedós” kitalációkon, mert ő már az elvarázsolt kastély labirintusába készül a bábujaival - de türelmesen vár a sorára, s nem zavarja a köreinket.

Máshol jár, amikor az ujját szopja

Igen. Meg kell vallanom, rengeteget tanultam és tanulok a gyerekek szárnyaló képzeletét figyelve. Hogy mást ne mondjak: egy-egy hajszolt napon a legszívesebben magam is azzal védekezem a környezeti ártalmak ellen, hogy - ha csak tehetem - rövid időre elrévülök. S képzeletben máris messze járok. Rég letűnt korokban. Néptelen tengerpartokon. A Hold túlsó oldalán. Pár pillanat múltán persze visszatérek a napi gondok közé, de akkor már különös mosoly ül ki az arcomra. A gyerekek mosolya. Akik tudják: az a világ, ahol éppen elidőzünk, csak egy a lehetséges világok közül. Mert képzeletük segítségével bármikor bármi mást is megteremthetnek maguknak.

A különböző fantáziavilágok határain átkelő gyerekek gondolkodásának megértése persze sok mindenben formálni képes a gondolkodásomat és ítéletalkotásomat. Ennek köszönhető például az is, hogy kissé rendhagyó álláspontot foglalok el Kata egyik legtöbbet támadott foglalatossága, az ujjszopás tekintetében is. Kisebb és nagyobb családi körben ugyanis mostanság - a szobatisztaság száraz, tiszta érzésének beköszönte után - Katáról szólva ez a legtöbb aggodalommal emlegetett dolog. Tény és való, sokat szopja az ujját, s ilyenkor izgatottan fénylő tekintete elhomályosodik, s befelé fordulóvá válik. Ahogy mások mondják körülöttem: az egész gyerek egyszerre csak eltompul. Szerintem inkább csak elrévül. Máshol jár. Képzeletbeli utazásokat tesz. Befelé figyel.

Ismerem az összes ellenérvet: tudom, mit tartanak a fogorvosok az állandó ujjszopásról. De azt is megtapasztaltam, hogy erőszakkal nem lehet leszoktatni egy gyereket erről az igényéről. És azt is tudom, hogy ebben a tekintetben még erkölcsileg sincsen semmi jogom fellépni vele szemben. Esténként ugyanis gyakran elüldögélünk Katával a nappali szőnyegén. Mindketten törökülésben kuporgunk, ő az ujját szopja, én egy sörösuveget szorongatok a kezemben. S bizony előfordul, hogy több-kevesebb ideig egyikünk sem figyel arra, ami körülöttünk történik. Talán arra várunk, hogy lassan megremegjen alattunk, s aztán felemelkedjen velünk a szőnyeg. És messzire repítsen. Rég letűnt korokba. Néptelen tengerpartokra. A Hold túlsó oldalára.

*A tökéletességet hajszolják vagy inkább
a boldogságot keressék a gyermekeink?*

A szülő dolga, hogy példát mutasson

Néha egy iskolai házi feladat is utat mutathat az élet végső kérdései felé. Akár oly módon is, hogy a kötelező penzumát teljesítő kisdíák még észre sem veszi, milyen távlatok nyílnak meg előtte, mikor fogalmazványát papírra veti. De hát ilyenkor kell arra járnia egy szülőnek, akit az Isten is arra teremtett, hogy a frissen elkészült, bájosan csacsogó gyermekhangra komponált műveket végighallgassa.

Sára lányom a legutóbb már csak azért is elengedhetetlennek érezte ezt a művészi produkciót, mert házi feladatként elkészített fogalmazványa a mi kis családukról szólt. A cím hallatán őszinte kíváncsiság fogott el, miként is ragadja meg egy nyolcéves kislány ezt a témát. Nos, meglepve tapasztaltam, hogy Sára gondolatmenete messze túlmutatott önmagán, ezért azonnal kimásoltam a fogalmazvány néhány sorát. Idézem tehát a lányomat: *„Amit apukám meg anyukám tesz velem - írta a lányom -, azt csakis azért teszik, mert szeretnek engem. Például: ha a szülők azt akarják, hogy üljünk le gyakorolni, az azért van, mert azt akarják, hogy én legyek a legjobb és a legtökéletesebb. Bár ez úgysem sikerülhet, de ez így van rendjén.”* Miközben végighallgattam a kis írást, ellentmondásos érzések ejtettek rabul. Szerettem hallgatni, amikor Sára „előadja magát”, hiszen imád szerepelni. A produkcióban megfigyelhető gyermeki magamutogatás most is felvidített, a házi feladat szövegében fellelt néhány helyesírási hiba pedig többé-kevésbé megnyugtató. Hogy miért volt szükségem erre a vidámságra és a nyomában érkező nyugalomra? Mert az írásban megfogalmazódó általános szülő-gyermek viszony képe kissé megriasztott. Annál is inkább, mivel nem igazán ismertem rá ezen a képen családunk kissé kaotikus állapotaira, s a formális kötelezettségek teljesítésében - enyhén szólva - nem mindig élenjáró családtagjaimra. Köztük persze jómagamra sem.

Káros, ha túl korán alakul ki a teljesítménykényszer

Mert meg kell vallanom: egyáltalán nem érzem ambíciómnak, hogy Sárából vagy Katából olyan embert neveljek, akiről azt lehetne elmondani, hogy ő a „legjobb” és a „legtökéletesebb”. Persze különös gonddal szeretnék majd ügyelni arra, hogy életük során minden álmuk valóra váljon, s együtt szeretnék örülni velük minden egyes sikerük után - de amíg csak lehetséges, meg szeretném óvni őket attól a pokoli teljesítménykényszertől, ami a ma felnövekvő gyerekeket már az iskolában is körülveszi. Felmerül persze a kérdés: ha nem mi plántáltuk be Sárába ezt a porosz, teljesítménycentrikus szemléletet, akkor hogyan alakult ki benne az a világkép, amely szerint a szülők legfőbb dolga az lenne, hogy a gyermekeiket rendszeres szellemi gyakorlatozásra fogják, s arra biztassák, ők legyenek a legjobbak és a legtökéletesebbek. Nos, azt kell mondanom: sajnos már a levegővel is ezt a szellemet szívják be.

Elmesélem egyik idevágó emlékemet. Tavaly, elsős korában még minden reggel elkísértem Sárát a közeli iskolába, s ha bement a földszinti osztályterembe, még az ablaknál is váltottunk egymással néhány szót. Egyik alkalommal Sára sírva szaladt az ablakhoz, s a zokogástól el-elcsukló hangon hüppögte, hogy nagy baj van: otthon felejtette valamelyik tankönyvét. Hasztalan mondogattam neki, hogy ez azért nem olyan nagy baj, szóljon nyugodtan Marika nénihez,

a tanítónőnek, aki nem úgy néz ki, mintha ilyenkor leharapná egy gyerek fejét. Egyre csak vigasztaltam: arról győzködtem, ettől még nem dől össze a világ. De ő nem nyugodott meg, és sírva könyörgött, szaladjak haza a könyvért, s még a csengőszó előtt adjam be neki az ablakon. Az az igazság, szinte már szégyelltem magam a többi szülő előtt, akik szintén ott álldogáltak az ablak előtt. Mentegetőzve jegyeztem meg a mellettem toporgó egyik anyukának, hogy nem értem ezt az egészet: hiszen mi soha nem szoktuk felelősségre vonni a gyereket, ha valamilyen kis malőr esik meg vele az iskolában, s miattam igazán nem kellene izgulnia - dehogyis csinálnék én ügyet egy ilyen jelentéktelen kis tévedésből... Legnagyobb megrökönyödésemre az anyuka feddően nézett rám, és azt mondta: inkább ilyen legyen a gyerek, hisz ez még mindig jobb, mintha felelőtlen volna. Nem akartam vitába szállni vele, mert ezek után vélhetően hiába is mondtam volna neki, hogy Sárát jelen pillanatban szerintem nem a felelősség érzése hatja át, hanem inkább - teljesen indokolatlanul - a rémület fogta el. Látva a kislányom kétségbeesett tekintetét, inkább futásnak eredtem, s szűrő tüdővel, de még időben benyújtottam neki az ablakon a hiányzó tankönyvet.

Szellemi jelzőfényeket gyűjthetnek a szülők

Az egyik barátommal, aki maga is apasorban tölti már az életét, a múltkor arról beszélgettünk, mi volna az a legfontosabb dolog, amire feltétlenül meg kellene tanítani a gyerekeinket - mi volna hát az a tudás, amit egész életre szóló útravalóként vihetnének magukkal, s amit első-sorban mi, szülők adhatnánk tovább nekik. Abban maradtunk, talán azt kellene megmutatnunk a gyerekeinknek, hogy az élet - minden felesleges bosszúság és nem kívánt bonyodalom ellenére is - a sors gyönyörű, soha vissza nem térő ajándéka, s azzal becsüljük meg a legjobban ezt az ajándékot, ha megtanulunk örülni ennek a személyre szóló, egész életünkre szóló meglepetésnek. S azt is megbeszéltük, hogy azok a legszerencsésebbek, akik már gyermek-korukban, a családjukban megtanulnak örülni az életnek. Akik már a szüleiktől elleshetik a legfontosabb tudást: hogy az önfeledt boldogság múló, de mégis vissza-visszatérő pillanatai azok a szellemi jelzőfények, amelyek utat mutathatnak egy embernek az egész életén át.

Szeretném, ha Sára és Kata el tudná lesni tőlem ezt a tudást. Szeretném, ha eljutnának odáig, hogy inkább élvezzék, mintsem megszenvedjék az életüket. Szeretném, ha egy-két év múltán Sára egy ehhez hasonló tárgyú fogalmazványában valami olyasmit is leírna egyszer, hogy „a szüleim azt akarják, én legyek *a legboldogabb* a világon”. Vagyis nem a legjobb és a legtökéletesebb, hanem: a legboldogabb. Kíváncsian várom, hogy a lányaim rátalálnak-e erre az útra, s hogy ellesik-e tőlem azt a tanítást, amit a leginkább át szeretnék adni nekik. A lehetőségeim korlátozottak. Ezt a tudást nem iskolapadban kell és lehet elsajátítani. Persze mindent megteszek azért, hogy eljusson hozzájuk ez a szavak nélkül megfogalmazott üzenet. Hogy miként? Egyszerű. Mutatom az utat. Minden nap. Minden egyes átkozott és gyönyörű napon, amíg csak élek.

Minden gyerek szeret kísérletezni

A jó közhely attól közhely, hogy bármikor elő lehet ráncigálni. Nos, hadd tegyem ezt én is, és hadd álljak elő egy üres szentenciával: az ember élete kész regény. De ne fogadjuk el az ilyen üresen kongó tételeket, igyekezzünk valamit finomítani rajtuk! Nos, ehhez a tételhez a magam részéről, két kislány minden meglepetéssel szemben megedződött édesapjaként csakis annyit tudnék hozzátenni, hogy az én életem regénye műfaját tekintve viszont nem más, mint egy tudományos-fantasztikus regény.

Varrótűk népesítik be a párhuzamos univerzumokat

Katának köszönhetően például már évek óta tudom, hogy a lakásunk valamelyik titkos pontján vélhetően ott rejtőzködik egy tér-idő alagút mások számára felderíthetetlen bejárata, amelyen keresztül a lányom szabadon át tud járni egy párhuzamos univerzumba! Ezt a következtetést azt követően vontam le, hogy a lányom, arcán üdvözült és enyhén csúfondáros mosollyal egymást követően több tucatszor jelent meg előttem a kezében egy tűt tartva, melyről azt állította, hogy éppen most találta. Erre én természetesen felszisszentem az ijedtségtől, s gyorsan kikaptam a kicsi kezéből a teljesen szokványos kinézetű varrótűt, majd a szemébe dobtam. Aztán faggatni kezdtem Katát, hogyan került a kezébe ez a veszedelmes holmi. Ő erre mindig azt felelte, hogy találta. De a nagy sikerre és apja látványos érzelmi reakciójára való tekintettel ezek után rendszeresen megismételte a produkciót: Kata, óvatosan az ujjai közé csippentve a leletet, azóta is hetente leszállít nekem egy varrótűt, s érdeklődve figyeli, hogyan kerget engem ezzel véget nem érő kétségbeesésbe. A jelenségre ugyanis nem találtam semmilyen magyarázatot. Tüzetesen átkutattam a lakást, és sehol nem leltem elfekvő tűkészletekre, már csak azért sem, mert a családból senki sem járatos igazán a szabás-varrás rejtelmeiben. S Kata is folyton azt bizonygatta, amikor a talált tárgyak lelőhelye felől tudakozódtam, hogy valamelyik szőnyegbe fúródva akadt rá fénylő kis kincsére. Nos, nem maradt más hátra, mint hogy megbékéljek a tudományos-fantasztikus regényekből ismert párhuzamos univerzum gondolatával - amelybe a kislányomnak szabad átjárása van. Azóta csak abban reménykedem, hogy egyszer engem is magával visz ebbe a másik világba. S abban, hogy arrafelé netán más csodálatos dolgok is felfedezhetők a varrótűkön kívül.

Fekete lyukak gravitációs terében tűnnek el a szőrmemackók

De arra is rájöttem, hogy felesleges volt az amerikai űrkutatóknak sok milliárd dollárt elpazarolni egy űrteleszkópra, csakis azért, hogy esetleg felfedezzenek a galaxisködök között egy-egy fekete lyukat. Tudják, egy olyan képződményt, amelyben az irtózatosan nagy gravitációs erő hatására minden elképzelhető dolognak egyszerűen nyoma vész - még a fénynek is. Ehelyett nyugodtan ellátogathattak volna hozzánk is, mert a lakásunkban űrtávcső nélkül is számos ilyen fekete lyukat tudtak volna tanulmányozni. Mert arra is rá kellett

ébrednem, hogy Sára és Kata szabad idejükben asztrofizikusokként tevékenykedhetnek, s olykor-olykor ezekkel a fekete lyukakkal is nagy előszeretettel kísérletezhetnek. Már azt is kitaláltam, hogy milyen tárgyakat használnak fel munkájuk során: Kata általában azokat a szörmeállatait helyezi el a mindent elnyelő gravitációs erő középpontjában, amelyekkel esténként el szokott aludni, Sára pedig azokat a házi feladatait tartalmazó munkafüzeteit, amelyeket másnap feltétlenül magával kellene vinnie az iskolába. De valami azt súgja nekem, hogy tudományos kísérleteik végeredményét a lányaim még nem tudják egészen pontosan megjósolni. Azt ugyanis látható meglepetéssel fogadják, hogy a fekete lyukban eltüntetett tárgyaiknak tényleg teljesen nyoma vész. Valami azt súgja nekem, hogy előzetesen nem erre a fejleményre számítottak. Kata ugyanis elalvás előtt elkeseredetten könyörögni kezd eltűnt macijáért, Sára pedig iskolába indulás előtt hisztérikusan toporzékolva követeli rajtunk a munkafüzetét. Nincs mit tenni: megadóan kell túrni a kis tudósok szeszélyes indulatkitöréseit. Valahogyan nekem is áldozatot kell hoznom a tudomány fejlődése érdekében, nem?

Napról napra felépül az Őskáosz valóságghú modellje

Már csak azért is el kell túrni a két kiskorú asztrofizikus a tudósokra olyannyira jellemző szórakozott szeszélyességét, mert nyilvánvaló, hogy igen komoly tudományos munkát fejtenek ki - hiszen például a világegyetem keletkezésének törvényszerűségeit is buzgón kutatják. A lakásunkban például napról napra tudományos modelleket építenek: lehetőség szerint minél valóságghúbb állapotában igyekeznek újraalkotni magát az Őskáoszt - ami igazán embert próbáló és tiszteletet parancsoló tevékenység. A modell egyébként már csak a méretei miatt is tökéletesnek mondható: ugyanis az egész lakást elfoglalja. Ezt különösen lámpaoltás után, az éjszakai órákban lehet pontosan érzékelni. Az ember teszi a dolgát, ki-be járkal a tudományos kísérletek végeztével elcsendesült szobákban, és lépten-nyomon az Őskáosz modelljének egy-egy váratlan helyen lapuló elemébe botlik. A nappaliban keresztülbukdácsol egy bohócon, ami ennek öröme különböző színű fénycsóvákat szór szét maga körül, és tapsolni kezd a cintányérjával. A fürdőszobában ellenben már egy teli tálca virágföldet rúghat fel, amelyben a környezetismeret órára szánt babcsírák nőnek-növekednek. S miután a sok-sok tudományos felismeréstől kissé elbágyadva szeretne kiülni az erkélyre, hogy a csillagvilággal farkasszemet nézve esetleg maga is felfedezhessen végre egy párhuzamos univerzumot, ahol a világ valamelyest már maga mögött hagyta az Őskáosz állapotát, olyan székbe roskad le, amelyen egészen véletlenül még a két kis tudós nagy műgonddal megformázott homoksüteményei alusszák jól megérdemelt álmukat.

De a lakásunkban zajló tudományos élet olykor engem is komoly kihívások elé állít. S büszkén állíthatom, hogy néha már fel tudok nőni a feladathoz. Nemrég eszembe ötlött, hogy tanulmányaim szerint az Őskáoszt bizony maga a nagy Ősrobbanás követte - ez volt ugye az univerzum születésének ünnepélyes pillanata. Nos, én pedig néhanapján ezt a folyamatot igyekszem viszonylag valóságghúen modellálni. Olyankor persze magam is tudósként igyekszem viselkedni, és mélyen átélem ezt a szerepet: eget-földet rázó, mindent alapjában megrengető kitörést, amolyan igazi Ősrobbanást produkálok, és aztán kíváncsian figyelem, hogy vajon összerendeződik-e körülöttem az atomjaira széthullott világ.

S hogy miképpen zárulnak ezek a kísérleteim? Változó sikerrel. Az biztos, hogy a párhuzamos univerzumok létét az Ősrobbanás után újraépülő világban sem sikerült még kiküszöbölnünk. Kata a minap újra megajándékozott egy varrótúvel.

Apának lenni mindig jó, de nyáron másképpen jó

Felnőtt fejjel is gyerekké válhatunk!

Igen. Szilárd meggyőződése, hogy a nyári szabadság, a gyerekek iskolai szünideje az átlagosnál sokkal izgalmasabb tennivalókkal gazdagíthatja az apák szürke mindennapjait. Apának lenni ugyanis mindig jó, de nyáron egészen másképpen jó. Ha az apasorba lépést valamiféle egész életre szóló állás elvállalásának tekintjük, akkor azt kell mondani, hogy nyáridőben bizony sokkalta színesebbnek és vonzóbbnak mutatkozik ez a „szakma”, mint máskülönben. Hogy miért? Nyáron mások az apaság keretei. A gyerekek kitörnek az óvodai és iskolai élet egyhangúságából, és elemi erővel vágnak az új, a különleges szórakozásokra, s ezt a vágyukat többnyire az apák hivatottak valóra váltani. Azoknak az apáknak pedig, akik ilyenkor netán húzódoznának a rájuk váró népszórakoztatói feladatok ellátásától, fontos lenne tudniuk, hogy gyermekeik kedvét keresve valójában saját magukat is megajándékozhatják néhány páratlan élménnyel.

Kalandokra hív a hegytető

Nézeteim igazolásául talán ideje lenne elmesélnem egyik kora nyári családi kirándulásunk történetét. Bizonyára sokan ismerik a főváros környékének egyik közkedvelt kirándulóhelyét, a budakeszi vadasparkot, s az annak bejárata előtt, az autóparkoló mögött található hatalmas homoktalt és a fölötté magasodó óriási homokfalat. Nos, annak a családi kirándulásnak ez a természeti tünemény lett a főszereplője. Persze mielőtt a főszereplő színre léphetett volna, Sárával és Katával annak rendje és módja szerint végigjártuk a vadaspark minden zegét és zugát, és pontosan figyelemmel kísértünk mindent, ami élt és mozgott a park területén - a dämavadaktól a mókusokon keresztül egészen a bejárat mellett ácsorgó fehér ruhás perecárusig. Itt jegyezném meg, hogy a legnagyobb örömet persze nem az újdonság erejével ható állatritkaságok, hanem a jól bevált, a város több pontjáról ismert perecek szerezték. Igen, a gyerekek értékrendje alapvetően még igencsak konzervatív. Szívesen térnek vissza a járt utakra a járatlanokról.

De hogy ezt a kijelentésem se fogadassuk minden kétely nélkül, rögtön rátérnék arra, hogy a parkból kijövet egyszerre csak mégis izgatni kezdte a lányokat, persze elsősorban Sárát, egy járatlan út. Egyre növekvő érdeklődéssel meredtek a homokfalak mellett a magasba emelkedő, korlátokkal övezett lépcsősorra, és hamarosan felvetették az ötletet, hogy nekünk bizony körbe kellene járnunk ezt a homokhegyet. Azt hiszem, ilyenkor egyértelműen az apa az, akire átragadhat a lelkesedés, s akinek át kell vennie a kezdeményezést. Nosza, rögtön felállítottam az expedíció hadrendjét, s nagyokat nevetve neki is vágtunk a hegyre felvezető gyalogútnak. Sára öles léptekkel tört a magasba, Kata pedig kissé bizonytalanul imbolygott felfelé, de mindketten egyre jobban megrészegültek az előttük feltáruló távlatoktól, s egymással versengve mutogatták, hogy az ismerős tereptárgyak hogyan válnak kicsivé és jelentéktelenné a mögöttünk maradó mélységekben. A hegy tetejére érve azonban döntési helyzet elé került az expedíciós sereg. Kiderült, hogy a hegy teljes körbejárását nem teszi lehetővé a biztonságosan kiépített gyalogút. Volt ugyan egy, a vakmerő természetjárók által kitaposott ösvény, amely folytatódik, s így teljessé teszi a hegy ormain végigfutó, s a túloldalon leereszkedő körutat, de

arra már Kata miatt semmiképpen nem mehettünk tovább mindannyian. Sára viszont sírósra görbült szájjal azonnal kéréllőre fogta a dolgot, hogy legalább mi ketten fejezzük be, amit elkezdtünk, s integessünk együtt a meredélyekről a biztos úton visszaereszkedő anyának és Katának. Mit tehet ilyenkor egy apa? Enged a könyörgésnek. Persze szigorúan Sára lelkére kötöttem, hogy mindig fognia kell a kezemet, és mindig én leszek az, aki a szakadék mellett kanyargó ösvény szélén haladok. Mindent megígért, s becsületére legyen mondva: minden ígéretét be is tartotta.

Az expedíciós sereg tehát két részre oszlott, s mi óvatosan araszolni kezdtünk a hegy tetején és a szakadék szélén, de közben időről időre boldogan odakurjongattunk anyának és Katának, akik lelkesen visszaintegettek nekünk. Ezek a kurjongatások más kirándulók figyelmét is felkeltették, és Sára mérhetetlen büszkeséggel nyugtázta az összes felénk irányuló irigy pillantást.

Ne szégyelljünk bolondságokat csinálni

Hogy miért mesélem el mindezt? Azért, hogy rátérhessek arra, milyen varázslatos érzések kavarohtak bennem Sárával közösen megejtett kalandos körjáratunk alatt. Őszintén meg kell vallanom, magam is megrészegültem attól, hogy ilyen rendetlenségre vetemedhettem. Képzletben azonnal visszarepültem a saját gyermekkoromba, amit egy hegyláncok közé zárt kisvárosban töltöttem, ahol gyerekként az egyik legfőbb szórakozásunk az volt, hogy hosszasan barangoltunk a város körüli hegyek legizgalmasabb meredélyein. A szakadék széléről megereztett összes büszke kiabálásról és hahózásról is el kell mondanom valamit. Ezek elvben Sára miatt és Sára kedvéért szakadtak fel belőlem, vagyis szigorúan véve csakis az apa népszórakoztatói feladatainak ellátásához tartoztak. De hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem esett jól ez a mámoros hahózás. Arra gondoltam, ha nem lenne itt Sára, semmilyen ürügyem sem lenne arra, hogy egy szakadék széléről óbégassak bele a vakvilágba, mert akkor a komor felnőtt turista szerepkörébe helyezkedve mindössze annyi lenne a dolgom, hogy mosolytalan arccal bandukoljak fel és alá. Vagyis boldoggá tett, hogy itt és most együtt lehetek ezzel a kilencéves nagylánnyal, s - hála az ő jelenlétének - magam is kilencéves gyerek módjára örülhetek az életnek. Azaz boldoggá tett, hogy boldog lehetek, s hogy ezzel mást is boldoggá tehetek.

Nos, ez az az érzés, amit csakis az a felnőtt élhet át igazán önfeledten, akit apasorba vezetett az élet. És ez az az érzés, amellyel a nyár folyamán az átlagosnál jóval gyakrabban lephetjük meg magunkat. Ne szégyelljünk hát együtt bolondozni szünidejüket töltő gyerekeinkkel, mert ezzel őket is, magunkat is gazdagabbá tehetjük. Nincs annál csodásabb érzés, amikor lerázhatjuk magunkról azokat a szerepeket, amelyeket a nyári szabadságok előtt és után ránk kényszerít az élet, és gyermekeinkkel együtt mi magunk is gátlástalanul csibészkedhetünk egy keveset.

Volt egy-két év a pályámon, amikor a *Napos oldal* írójának, Karácsony Benőnek az életművét kutattam. Ez az időszak máig vissza-visszaköszön rám, s ez így is van rendjén. Most például, a lehetséges apai szerepfelfogások sokszínűségén gondolkozva Karácsony egyik novellaciklusából szeretnék felidézni néhány, sokak számára jelzésértékűnek tekinthető sort. A *Beiratkozunk* című novellájában így ír Karácsony: „*Végigtekintettem az apák értelmetlen és szegényes szokásain, hogy miért nem tartanak üveggolyót a zsebükben, miért nem beszélnek össze, egy csapat apa, hogy kimennek a temető mögé futballozni? És általában, miért nem nevetnek, fütyörésznek, futkároznak az apák az utcán, miért nem hógolyóznak? Miért nem hintáznak a*

székkel, és miért öltik magukra komor apa-arcukat, ha a gyerek hintázik? És legfőképpen: miért nem mennek sohasem a padlásra? Holott a padlás olyan szerfölött érdekes világ.

Igen, miért nem? Ma sem tudom. Semmi okuk rá, hogy ilyen rideg, távoli, örömmellenes lények legyenek. Törvényei, alapszabályai vannak az apaságnak? Fegyelmi szabályok tilalmazzák a padlást, szentjánoskenyeret, futólépést?

Azt hiszem, sok porhintést követnek el az apák, sok-sok ostobaság van abban a paragrafusban, hogy az apáknak tilos a padlásra mászni.”

Igen. Sok ostobaság van a világban kialakult viselkedésminták sorában. S hogy mit tehetnénk az ellen, hogy végképp ostobává és örömmellenessé váljon az életünk? Itt a nyár. A szünidő. A szabadság. Azonnal fogjuk meg a gyerekeink kezét, és máris induljunk fel a padlásra. S ha már fenn vagyunk, kurjantsunk le velük együtt boldogan azoknak, akik lent maradtak, s talán mindig is lent akarnak maradni. Ha kételyeink támadnának, hogy helyesen cselekedtünk-e, nézzünk a gyerekek szemébe. Ragyogni fog a tekintetük a boldogságtól. És ez a fény minden kérdésünkre választ fog adni.

Élmények közt - család nélkül

A gyermekek személyiségfejlődése nem más, mint az önállóság képességének fokozatos kialakulása. A kérdés csak az, mikor válik annyira éretté egy-egy gyerek, hogy vállalni tudja a teljes önállóság érzelmi következményeit.

Lelkesen zajlott az úti készülődés

Sára lányom most nyáron találta szembe magát először az önállóság kihívásával. Büszkén vállalkozott a feladatra, hogy egyedül boldoguljon valahol, szüleitől távol, az ország egy távoli pontján. Táborba készült második osztálytársaival, s hosszú heteken át tervezgette, milyen sportszereket, hátizsákokat, ruhadarabokat és olvasnivalókat vigyen magával.

Tervei alapján így hát több napon át több különböző üzletközpontot kerestünk fel, hogy minden szükséges holmit beszerezzünk, s az indulás napja előtt már egy héttel rendezgetni kezdtük az úti felszerelést. Örömmel figyeltem Sára lelkes készülődését, annál is inkább, mert életének első öt-hat évében mélyen rejtve maradt benne ez a tetterekészség, s így kissé gyámoltalanul, jórészt szülei társaságában meghúzódva próbált beilleszkedni a világ folyásába.

Az agilis készülődést látva úgy éreztem, lassan hozzá kell szoknom ahhoz, hogy kislányom maga veszi kézbe a saját sorsát, s nekem csakis a lelkes asszisztens szerepe juthat ki mellette. A pályaudvaron csak erősödött bennem ez az érzés: Sára önfeledten csacsogott osztálytársnőivel, s a cserfes kislányok csoportja finoman, de szemmel láthatóan félrevonult kissé a szülők társaságától. Átfutott rajtam a sejtélem: igen, előbb-utóbb én is átélhetem, hogy a gyermekeim ósdi, divatjamúlt figurának tekintenek, akitől bizony már el kell húzódnia... Eljött az indulás ideje, elkészöntünk egymástól. Ez hétfő reggel volt.

Kezdetét vette a mentőakció

Hétfő este aztán megszólalt a telefon. Sára elkeseredetten suttogott. Azt kérte, hozzam haza. Rémulten kérdeztem, mi a baj. Azt felelte, majd elmondja. Letettem a telefont, mélyet lélegeztem, s egyetlen pillanat alatt átalakítottam magam egy célirányosan programozott harci gépezetté, amely éppen akcióba készült lépni. Tudtam, mindent nagyon gyorsan kell csinálnom. Ha a kislányom este fél hétkor telefonált, este nyolckor már biztosan várni fog, hiába tudja, hogy nagy utat kell megtennem, amíg odaérek hozzá az éjszakában. Felrántottam egy nadrágot, felhőrpintettem egy neszkávét, felkaptam a táskámat, és kiviharzottam az ajtón. Hátrahagyott családtagjaimmal közöltem, éjfél előtt ne várjanak. Már egy órája küzdöttem magam előre az esti forgalomban, amikor megcsörrent a mobiltelefonom. A feleségem hívott, s közölte, forduljak vissza, mert Sára ismét telefonált, s megváltoztatta a véleményét. Azt mondta, mégis jól érzi magát, s inkább marad.

A bevetésre indult harci gépezet erre azonnal átalakult egy fáradt, szomorú, a világ dolgain immár meglepődni sem tudó apává, akinek az lett a dolga, hogy sajnos dolgavégezetlenül távozzon az éjszakai autóutakról. Hazamentem, megittam egy üveg sört, és nem gondoltam semmire. Ez segített. A biztonság kedvéért még kedd reggel is rátelefonáltunk Sárára, ellenőrizve, hogy tartósan helyrejött-e a kedélyállapota, de szerencsére mindent rendben találtunk.

Kedd este a számítógépnél ültem, amikor megint megcsörrent a telefon. Sára volt, és sírva kérte, hogy menjek el érte, mert most már tényleg nem bírja tovább. A harci robot megint nekivágott az éjszakának, s ezúttal célhoz is ért. Fél tíz táján léptem be a táborozóknak szállást nyújtó kollégiumba, ahol még nagyban zajlott az élet. Nem olyan kép fogadott, amitől titkon tartottam. Sára nagyon megörült nekem, boldogan mosolygott rám, a kísérő tanító nénik pedig enyhén sajnálkozva, de minden szemrehányás nélkül számoltak be Sára érzelmi elárvulásának stációiról.

A kocsiban aztán finoman puhatolózni kezdtem, hogy mi is volt a baj, érte-e valami különleges sérelem. Nem, mint kiderült, semmi ilyesmi nem történt. Sára megejtő egyszerűséggel csak annyit közölt: nem bírta ki nélkülnk, annyira hiányoztunk neki. S néhány egészen megható jelenetről is beszámolt. Azt mondta, amikor elszontyolodott, a barátnői rögtön vigasztalni kezdték, amikor pedig el akart jönni a táborból, akkor marasztalni próbálták. De ő aztán feltett nekik egy kérdést. Azt kérdezte, mit akarnak inkább: maradjon velük, de közben legyen szomorú, vagy menjen haza, és legyen boldog otthon a szüleivel és a testvérével? Erre a barátnői azt válaszolták: menjen haza nyugodtan, mert megértik őt.

Mit mondjak: szorongva mentem el a kislányomért, s attól féltem, esetleg maradandó érzelmi sokkhatások érték. De nem ez történt: az egész élményt bensőséges emlékekkel gazdagabban hagytuk magunk mögött. S ez a bensőségesség néhány napig még csak fokozódott: Sárának hazaérkezése után szabályos szeretetrohama volt. Egyre-másra hozzánk bújt, átölelt bennünket, maradék zsebpénzén pedig meglepetéseket vett nekünk. Élvezte, hogy újra együtt lehet a családjával. Még Katával is türelmesebben játszott, és zokszó nélkül csinálta végig azokat az apró itthoni kötelességeit is, amelyek elvégzése ellen korábban rendre húzódozni szokott.

Jövőre is tábort verhet az osztály

Az ideig-óraig elvesztett család visszaszerzésének rendkívüli öröme aztán elmúlt, de a tapasztalatok azért velünk maradnak. Sárát egyáltalán nem rázta meg a táborozás kurta-furcsa megszakítása, s azt mondja, könnyen lehet, hogy jövőre megint el akar majd menni, ha lehet. Én pedig azért vagyok hálás Sárának, mert neki köszönhetően kaptam egy különleges lehetőséget a sorstól. A kislányom kérésének eleget téve odafelé minden lelki gátlás, törvénytisztelő fegyelmezettség nélkül nyomhattam a gázt az autóban, miközben egyre csak vitt előre az út az éjszakában. Mit mondjak, maradandó élmény volt. Van egy bizonyos tempó - hogy ez egészen pontosan mekkora, azt inkább nem írnám le -, amely fölött szinte valószerűtlenné válik az utazás. Olyannyira, hogy az embernek akár valószerűtlen útitársai is akadhatnak. Én sem voltam egyedül. Ha nem tévedek, velem együtt röpiült valamennyi mámoros kedvű démonom, angyalom és boszorkányom, akikkel csak dolgom akadt az életemben. Néha rám nevettek. Ők is azt éreztették velem, hogy nem lesz, nem lehet semmi baj.

Minden olyan volt hát, mint a mesében. Hoztunk is ajándékot, meg nem is. Táboroztunk is, meg nem is. Szentül hiszem, hogy Sára nem adja fel: jövőre is elfogadja az önállóság kihívását. A mese folytatódni fog. A mesének folytatódnia kell.

*Abban a hitben élnek,
hogy nekik mindig jól kell járniuk*

Minden baba hódító katonának születik

Valamelyik gyermeklélektani könyvben olvastam régen, hogy minden újszülött egy-egy aprócska „barbár”, aki ösztöneiben csupa-csupa olyan beidegződést hordoz, ami még az emberiség civilizáció előtti korait idézi. A könyv minden bántó él nélkül használta a kifejezést, arra utalva, hogy a pöttömnyi emberek, vagyis a gyermekek eredendően bizony gátlástalan kis ösztönlények, akik egy félelmet és megalkuvást nem ismerő viking harcos örökös elszántságával igyekeznek meghódítani a körülöttük feltáruló világot. És erre a hódításra mindig készen áll az éppen aktuális tervük, s kitűzött céljukból - ha rajtuk múlik - egy jottányit sem kívánnak engedni.

Meg kell szoknunk a picik egészséges önzését

Az az igazság, hogy azóta már magam is sokszor szemügyre vehettem lassan-lassan felcseperedő kislányaim hasonló, civilizáció előtti reflexeit és gesztusait, azokat az egészséges önzésből fakadó cselekedeteket, amelyek olykor persze az örületbe kergethetik a szülőket, de amelyek előtt mégiscsak elismeréssel adózhatnak a megletebb korú szemlélődők. Hogy miért? Azért, mert a civilizált viselkedés elsajátítása előtti életszakaszokban kibontakozó gyermeki viselkedés valami olyasmit mutat meg számunkra, ami bennünk is ott rejtőzködik - csak éppen szigorúan tudat alá fojtva. Mi, felnőttek már rájöttünk - mert sajnos túlfentúl sokszor ráébresztett már bennünket az élet -, hogy lehetetlen mindig jól járnunk. Ezért saját vágyainkat bizony megtanultuk alárendelni mások vágyainak, vagy éppen a körülményekhez igazítani.

Egy pöttömnyi kis „barbártól” azonban távol állnak az ilyen megfontolások: mindig a lehető legjobban szeretne járni, mindig a lehető legteljesebb boldogságra törekszik - miközben semmire és senkire nincsen tekintettel. Valljuk meg: van ebben a mérhetetlen életszeretben és életvágyban valami imponáló. Még akkor is, ha szülőként olykor teljesen kétségbeejtő helyzeteket kell átélnünk, ha szembesülünk gyermekeink egészséges, szinte ellenállhatatlan erejű önzésével.

Igen. Hiába ajándékozzuk meg saját programjainkat átszervezve csemetéinket egy szerintünk felejtethetetlen délelőttel a Vidám Parkban, mert noha befizettük őket öt-hat különböző menetre öt-hat különböző hinta-palintán, forgó-morgón és cserregő-berregőn, ha kifelé menet nem vagyunk hajlandók még feltenni őket a hirtelen megpillantott leffentyűs hepehupára is, akkor máris napvilágra tör az ártatlan kisdetek személyiségében megbújó, ellentmondást nem tűrő viking harcos, aki ádáz ordítással fejezi ki a világ botrányosan örömtelen állapotai miatt érzett elégedetlenségét.

Lassan kinőnek az álmodozások korából

Amikor - többnyire joggal - mélységesen felháborodunk és elkeseredünk a viking hadak állandó előrenyomulása miatt, s lassan már elégünk van abból, hogy állandóan védekezésre kényszerít bennünket a hódító „barbárok” megannyi heves rohama, próbáljunk néha arra gondolni, hogy előbb-utóbb sajnos véget ér a kicsik számára az álmodozások kora. Letesznek a lelki hadviselés újabb és újabb fortélyairól - és megtanulják, milyen is a civilizált viselkedés. Milyen is az, amikor nekik is naponta át kell érezniük: nem lehet minden csatamezőről győztesen és diadalmasan távozni. És ezért - akár már időnek előtte is - talán sajnálni is lehet kedves és alapvetően érző szívű barbárjainkat: a civilizáció világába megérkező gyermekeinket. Akik számára útjuk, fejlődésük újabb állomásain már semmi sem lesz olyan egyszerű, mint a civilizáció előtti időket idéző, zabolátlan vágyak korában.

Az én két egykor volt kis „barbárom” közül Sára már a nyugati civilizáció vívmányainak komoly birtokosa, aki az életben megszerzett tapasztalatainak és iskolai tanulmányainak köszönhetően lassan megtanulja azt is, hogy nagyjából bemérje, mi az, ami valóra válhat vágyai közül, és mi az, ami nem. Katában azonban néha még megcsodálhatom a hódító vikingek lendületét, kitartását és harci szellemét. És ebből a szempontból kivételes korszakban tüntethetem ki a csodálatommal: most, négyéves korában - már és még - akár szavakba is képes önteni, milyen vágyakat dédelget magában, miközben újabb és újabb győzelemre készül ígéretesen induló pályafutása során. Természetesen mindig ő akar jól, mi több, a lehető legjobban járni. Ezért pedig hol harcot vív, hol pedig alkut folytat. A harc lefolyása egészen egyszerű: harcolni bizony - ki ne tudná? - harci üvöltéssel kell. Nekem - mint lelkes csodálónak - viszont inkább az alkufolyamatok az igazán érdekesek. Egészen pontosan az tölt el sohasem szűnő elragadtatással, hogy Kata milyen elképesztően önző ajánlatokat tud előadni teljes komolysággal, azzal az őszinte meggyőződéssel, hogy ő most valójában lovagias gesztust tesz a partnerének.

Az önfeledt boldogság perceit hosszúra kell nyújtani

Az idei nyár terméséből több kedves kis alkudozást is őrzök az emlékezetemben. Történt egyszer, hogy belehallgatóztam kislányaim fürdőszobai csevegésébe. Sára és Kata együtt fürdenek a kádban, és persze mérhetetlen örömmel pacsmagolnak minden elképzelhető illatú és állagú szappan- és fürdőhabbal. Legutóbb pedig rákaptak arra, hogy egymás hátát súrolják, suvickolják és dörzsölgessék. A hivatalos ideológia erre nézvést persze az, hogy ők valójában jó cselekedetet hajtanak végre, hisz csak mosakodni segítenek egymásnak: a gyakorlott szülő viszont nem dől be az ilyen magyarázatoknak. Tudja, hogy ez a történet a pacsmagolás gyönyörűségéről és a hátmasszírozás élvezetéről szól. S hogy mit hallottam azon a bizonyos este a fürdőszobából? Nem mást, mint Kata üzleti ajánlatát. Amely imigyen hangzott: „Sára! Figyelj! Most akkor én masszírozom egy nagyon kicsit a te hátadat, s aztán te masszírozd az enyémet nagyon sokáig! Jó?”

De nyugodtan idézhetek egy másik, szintén Katától származó javaslatot is, amely bármelyik profitorientált tőzsdei alkusznak a becsületére válna. Nyáron gyakran játszunk a kertben hajító-dárdával, úgynevezett darts-szal a lányokkal. Sára buzgón számolja, ki melyik körben hány pontot szerzett, Kata pedig egyelőre még csak azt élvezi, hogy az apró dárdácskákkal két lépés távolságról egyáltalán beletalálhat a céltáblába. Ehhez a mulatsághoz persze komoly elővigyázatosság szükséges: a dárdákat mindig én adom Kata kezébe, ügyelve arra, hogy megfelelő szögben tartsa és dobja őket. Egyik alkalommal, amikor Sára ráunt a szórakozásra, Kata

felcsillanó szemmel nézett rám. Azt mondta, hogy akkor most játsszunk mi ketten egymással. Persze beleegyeztem. Ez az apák dolga, nem? A beleegyezés. Kézbe vettem a nyilakat, óvatosan félretessékeltem Katát, hogy távol maradjon a veszélyes zónától, és dobni készültem. Kata méltatlankodva szólt rám: „Ne így játsszunk!” „Hát akkor hogyan?” kérdeztem. „Úgy, hogy én fogok dobni, te pedig adogatod nekem a nyilakat” - hangzott a jól megfontolt válasz.

Végül egy hamisítatlanul viking módra elkövetett szerencsevadászatról is beszámolhatok: ez egy balatoni bevásárlóközpontban esett meg buzgó kis „barbárommal”. A különböző üzletek előtt természetesen abban a kisvárosban is megtalálható volt az elmaradhatatlan, pénz bedobására nekiveselkedő, zenélő hintaló. Kata természetesen nem nyugodott addig, amíg ki nem könyörögte tőlünk a megfelelő pénzérmét, hogy mozgásra bírja a színpompás lovacskát. Boldogan ringatózott a nyeregben, de amikor levettük a hintalóról, hirtelen lekuporodott a szerkezet tövébe. Félve hajoltam le hozzá, azt hittem, hogy megütötte a lábát, s azért helyezkedett abba a furcsa pózba. De egyszerre csak azt láttam, hogy a pénzes persely nyílását kezdi piszkálgatni az ujjacskáival. Megkérdeztem, mit csinál. Csodálkozva nézett rám. „Hát ki akarom venni a pénzt” - felelte. „Az enyém, nem?”

Mi is segítségül hívhatjuk a viking harcost

Azt hiszem, ezt a szenvedélyes életszeretetet, az örömek sohasem szűnő hajszolását néha példaértékűnek találom. Mi, felnőttek naponta többször is megalkuszunk a sorsunkkal, és beletörődünk apró-cseprő vereségeinkbe. A boltokban, az autószerelőnél, a munkahelyen, mindenütt, ahová csak a dolgunk szólít. És ez a sok-sok frusztráció mind-mind nyomot hagy a személyiségünkben. Valamit átigazít a lelkünk szerkezetén - csak éppen rossz irányban. Lehet, hogy nem kellene beletörödnünk ezekbe a folyamatokba. Lehet, hogy újra elő kellene csalogatni magunkból, valahonnan saját gyermekkorunk távolából azt a bizonyos viking harcost, aki bizony nem tűri, hogy sokáig packázzanak vele. S addig küzd, amíg el nem éri, hogy jól járjon. Ha csak egy kicsit is. Ha csak egy ideig is. Az önfeledten boldog, győzedelmes és vidám pillanatokat ugyanis meg kell becsülni. Gyermekként is, de felnőttként is. Néha azért vegyük ki a perselyből a pénzt. Elvégre a miénk. Nem?

Néha nem árt elkülöníteni egymástól a testvéreket

Új személyiséget teremt a magány

Néhányszor már utaltam rá, hogy Kata sokat szopja az ujjacskáját, s hogy ezt a szokását sokan megszólják a környezetében. S nem is magát a szokást, hanem azt a mértéktelenséget, amellyel ehhez az önmagát megnyugtató, elbódító technikához folyamodik a kislányom. Szeretném persze leszögezni, gondosan ügyelünk arra, nehogy úgy érezze, neheztelünk rá ezért a szokásáért. Ha így tennénk, arra nyilvánvalóan csakis egyféleképpen reagálna: elkeseredésében ismét heves ujjszopásba menekülne. Nem vagyunk olyan szülők, hogy nyakra-főre kétségbe esnénk, de ez a helyzet kissé aggaszt bennünket. Már csak azért is, mert az örökös ujjszopás nyilvánvalóan visszaveti Katát a beszédfejlődésben is. Minthogy viszonylag sokat van az ujjja a szájában, ezért nem viszi túlzásba a csacsogást sem. S ha mégis beszélni kezd, kissé kezdetlegesen fejezi ki magát.

Önállóan másként élhetők át az élmények

Nos, nemrégiben furcsa tanácsot kaptunk egy logopédus ismerősünktől. Természetesen nem arról volt szó, hogy Katát elcipeljük volna hozzá, csupán annyi történt, hogy a feleségem egy ízben megemlítette ennek az ismerősünknek Kata enyhe kommunikációs zavarait. Nos, a szakértő ismerős furcsa kérdéseket tett fel. Például megkérdezte azt, hogy Kata és Sára viszonyában ki tekinthető az uralkodó félnek. (Erre persze egyértelmű volt a válasz: Sára volna ez a kitüntetett jelentőségű figura, nem csupán ötévesi fürja, hanem alaptermészetének dinamizmusa, sokakat lehangoló beszédessége miatt is.) S aztán megkérdezte azt is, milyen gyakran fordul elő, hogy a két testvér egymástól különválasztva töltene el hosszabb időt, akár egy-két napot is. Erre nem mondhattunk mást, mint ami az igazság: ilyesmi bizony ritkán fordul elő, lévén, hogy fontosnak véljük a mi kis családonkon belül az összetartozás érzésének kialakítását. Vissza-visszatérő apai gondom, mikor milyen programokat ötöljek ki szórakozni vágyó lányaim számára, s minden sikeres kezdeményezésemre úgy tekintek, mint újabb és újabb közös élmények forrására. Szentül hiszem, hisszük ugyanis, hogy egy család éppen a közösen megtapasztalt élmények miatt tud igazán alaposan összeforrni. Nos, a logopédus ismerősünknek egyetlen rossz szava sem volt erre a felfogásunkra, mindazonáltal felvetette: a két gyereket bizony nem ártana néha elkülöníteni egymástól. Mert, fejtegette, a domináns testvér, Sára távollétében Kata talán másképpen viselkedne. Felszabadulna a nyomás alól, s önálló terveket kovácsolna, az önállóan átélt élményeiről pedig nagyobb kedvvel, nagyobb nyelvi kifejezőerővel adna számot nekünk.

Vadászni indultak a párducok a lakásban

A kísérletet megejtettük, és megdöbbentő eredményről számolhatok be. De menjünk sorjában. A dolog először is úgy kezdődött, hogy Sárának felajánlottuk, ezúttal több teljes napot egyedül tölthetne a hétvégén a nagyszüleivel. Kitaláltuk, hogy ebben a lehetőségben számára mi legyen az igazán vonzó: vele közösen kiválasztottunk egy filmet, amit a nagyszülőkkel közösen megnézhetett a moziban - az ilyesmi ugye Katával együtt elképzelhetetlen lenne számára, számunkra, mert a kicsi még nem bírja ki a mozi sötétjében a másfél órás tétlen üldögélést.

Mi pedig, Katával magunkra maradva nem csináltunk mást azon a hétvégén, minthogy néhány kisebb közös szórakozás előtt, mellett és után, minden felnőttesen domináns törekvést mellőzve, egyszerűen csak tettünk-vettünk a lakásban. Szabad teret engedve Katának ahhoz, hogy ő is úgy tegyen és vegyen körülöttünk, ahogyan a kedve tartja.

Ez a helyzet már önmagában is felvillanyozó hatású volt Kata számára. Magára maradását nem úgy élte meg, hogy unatkozott volna, s a felnőtteknél követelt volna meg némi izgalmas szórakozást: ehelyett inkább elbűvölő önállósággal matatott a játékaival, órákat rendezgette a szörmeállatait a gyerekszobában, s aztán hosszasan el is beszélgetett velük. (Az ilyen foglalatосkodás, ha ketten vannak, pár percen belül heves vitatkozásba és sírásba torkollik - Sára ugyanis, aki rendre meghatározza a játékok lefolyásának rendjét, előbb-utóbb összetűzésbe keveredik a kicsivel, aki nem tudja felvenni a nagy által kívánt ritmust, s ezért olykor látványosan fellázad a szabályok ellen. Sára mélységesen felháborodik a lázadások láttán, s heves méltatlankodásba kezd - mondván, ő tényleg mindent megtesz azért, hogy együtt játsszon Katával, de hiába minden, a kicsi mindig összerúgja vele a patkót. Az az igazság, hogy ilyenkor valószínűleg mindkettejüknek igaza van: Sárának is, aki nem érti, miért nem méltányolják a jó szándékát, s Katának is, aki szuverenitása védelmében néha látványosan felszámolja az együttműködést.)

A magányában szinte újjászülető Kata egyik pillanatról a másikra kibontakozó személyiség-fejlődése ezzel még nem ért véget. A játécai közötti csendes és elmélyült matatás szüneteiben egyre-másra ránk tört, s mindenféle szerepjátékba vont be bennünket. Ijesztően eltorzított képpel ránk morgott, s kijelentette, ő bizony egy párduc, s azt is rögtön megtudakolta, hogy nem félünk-e tőle. Miután megegyeztünk abban, hogy igen, kissé félünk, a félelem elkerülése végett azt is eldöntöttük, hogy legyünk inkább mindannyian párducok, s kóboroljunk együtt az őserdőben. Ez a megállapodás tényleg semmibe nem került nekünk: a lakásunk kislányaim pár órányi játszadozása után amúgy sem áll nagyon távol attól, hogy áttekinthetetlen dzsungelnek lehessen nevezni.

A párducosdiban persze nem a látványos bömbölés volt az igazán lényeges - bár azt is nagyon élveztem, egy apától, ahogy a kislányaim néha megjegyzik, nagyon is megszokott dolog a hangos érzelmi kitörés -, hanem inkább az, hogy ebben a játékban minden egyes szabályt Kata talált ki és diktált nekünk. És könnyű volt észrevenni, hogy most, amikor nem kellett attól tartania, hogy valaki - jelesül Sára - rendre a szavába vág, s aztán mindent jobban tud nála, sokkal bátrabban és sikeresebben fejezte ki magát. Persze egyetlen hétvége nem tette a szónoklás mesterévé, de a körülötte hirtelen szabadabbá vált nyelvi erőterben egyre látványosabb eredményeket elérve mondta a maga kis mondandóját.

A bátorság érzése most már bármikor feléledhet

Igen. Néha nem árt elkülöníteni egymástól a testvéreket. Egyrészt azért, mert a magány hatására többé-kevésbé újjá is születhetnek, új személyiségjegyekkel gazdagodhatnak, másrészt pedig azért is, mert a röpke távollét után bizony jobban megörülnek egymásnak. Még akkor is, ha ez az öröm a Kicsi részéről egyszersmind azt is jelenti, hogy ismét el kell fogadnia a Nagy bizonyos mértékű dominanciáját.

Kata ujjszopásának évei persze még nem értek véget. Az ő esetében nem volt annyira magától értetődő, amit a szakkönyvek írtak. Vagyis az, hogy a nagyobbra növő gyerek, amint egyre érdekesebb és érdekesebb dolgokat végezhet a kezével, előbb-utóbb lemond arról, hogy azt a hasznos kis kezet állandóan a szájához emelje. Kata párducléptei és párducüvöltései azonban

némi megnyugvással töltöttek el. Az egyedül töltött hétvége sok-sok merész képzelgése és cserfes csacsogása kijelölt számunkra egy menekülési útvonalat. Egy olyan útvonalat, amelyen haladva Kata egyre bátrabban és egyre gátlástalanabban mondja, mondhatja majd a magáét.

Ha rajtam múlik, bármikor rátévedhet, rátérhet erre az útra. A fekete párducok vadász-ösvényére. Néhány tapasztalattal megint gazdagabb lettem. Az ajkam néha mosolyra húzódik, néha pedig vadállati vicsorgásba torzul. Katával mindenesetre jól megértjük egymást. A gazelláknak mindenesetre azt tanácsolnám, hogy húzódjanak félre az utunkból.

Elvonulnak az érzelmi viharok

Sokszor szembesülnöm kell azzal, hogy nagyobbik lányom, Sára meglehetősen temperamentos személyiség. Van úgy, hogy érzelmi viharainak csúcspontján bevágja maga mögött az ajtót, s visszavonul a szobájába. Ahol persze sírni kezd. Persze csak azt követően, hogy előtte néhány keresetlen szóval alaposan kioszt engem. És ezt a sorrendet soha nem tudja eltéveszteni.

Melegebb égtájakra is elküldenek

Jól tűröm ezeket a helyzeteket. Ha Sára igazságtalan velem, az persze rosszul esik, de csakis ez az érzés marad meg bennem az összezőrdülések után. Ha kijön a szobájából, elmondom neki, hogy mi bánt, s akkor látványos összeborulások közepette rögtön ki is békülünk. Hogy miért tartom könnyűszerrel elviselhetőnek mindezt? Azért, mert magától értetődőnek találom azt a jogot, hogy a kislányom is veszekedhessen velem. Már csak azért is, mert tudván tudom: néha én is elvesztem a fejem, s akkor én is igazságtalan vagyok vele. Akkor pedig rajta a sor, hogy megbocsásson nekem. S ő is minden további nélkül képes erre.

A gyerekeimmel kialakított fesztelen, szinte már baráti kapcsolat a saját tapasztalataim szerint egyáltalán nem vezet odáig, hogy a kicsik ne tisztelnének engem. Ez a probléma valahogy fel sem merül. Még akkor sem, ha egy-egy vita hevében bármikor elküldjük egymást valamelyik melegebb égtájra. Ők is engem, s én is őket. És higgyék el, mégis nagyon jól megvagyunk. Talán azért, mert a gyakran felforrósodó indulatok arról üzennek számunkra, hogy közöttünk mégis, minden körülmények között ott lapul valami melegség. Rendkívüli helyzetekben pedig valami kis forróság is. Jó, elismerem: ez a forróság néhanapján akár vulkánkitörést is eredményezhet. Igen: megesik, hogy tüzesen fénylő kövek repkednek körülöttünk a levegőben, a talpunk alatt egyre csak folyik az izzó láva, mellettünk pedig fülsiketítően sisteregnek kicsiny házi tűzhányók gőzei és gázai. Igen, ez is előfordul. Arról azonban szerencsére fogalmunk sincsen, milyen is lehet az érzelmi fagyhalál. Nem, a hűvös, kiszámított viselkedés nem a mi világunk.

A trópusi zápor jobb, mint az őszi eső

S még valamit el kell ismernem. Sára összes indulatkitörése közben - még akkor is, ha okkal vagy ok nélkül, de éppen én vagyok a kiszemelt célpontja - kívülről is figyelem az eseményeket. S miközben az adott konfliktust elszenvedve bennem is kavarni kezdenek az érzések, az a bizonyos külső szemlélő mindig kajánul mosolyog bennem. Tetszéssel figyeli a kislány engesztelhetetlenül őszinte, póztalan viselkedését. Talán azért is tetszik nekem mindez, mert gyermekként a családi konfliktuskezelés számos más, ennél jóval egészségtelenebb változatát is megismerhettem. Láttam magam körül felnőtteket, akik majd felrobbantak az idegességtől, de művi nyugalmat erőltettek magukra, s hisztériától remegő hangon, de látszólag mégis szenvtelenül beszéltek. S láttam azonnal kiabálni kezdő, indulatos felnőtteket, akiknek

az érzelmi viharai azonban nélkülöztek minden melegséget. Azok a belőlük kiszabaduló viharok nem trópusi záporok voltak, sok-sok villámmal, hanem inkább dermesztő, őszi, nyúlós és nyálkás esők, számtalan csontig hatolóan hideg szellőkessel.

No, ez az, amiből én nem kérek. És a gyerekeim is nagyon jól érzik, hogy a mi családjukban a spontán módon kitörő érzelmeknek igenis mindig teret lehet engedni. Még azon az áron is, hogy a lakásunkban talán gyakrabban alakul ki a trópusok hirtelen érkező villámokról és gyorsan távozó viharokról híres klímája, mint másoknál.

A fagyos érzések megdermesztenék a lelket

Az a fesztelenség, amely áthatja az életünket, persze minden tekintélyelvű számonkérést lehetetlenné tesz. Együtt örülünk Sárával, ha sikerei vannak az iskolában, de mindig biztosítjuk arról is, hogy semmi komolyabb következménye nem lenne, ha valamelyik tárgyból egyszerűen becsúszna egy-egy rosszabb jegy. S minthogy Sárának semmi oka a görcsös erőlködésre, könnyedén veszi az akadályokat. S persze sokat mesél nekünk azokról a szülőkről is, akik minden rosszabb osztályzat után komoly büntetéseket szabnak ki szorongó csemetéikre. Ilyenkor mindig hálásan ránk mosolyog, s megjegyzi: ti ennél sokkal rendesebbek vagytok.

Ez a rendesség persze azért viszonylagos érték a szemében. Néha azért a sok-sok fesztelenséget is megelégteli. Elmesélem a legutóbbi dühös kifakadását, amellyel akkor éppen a feleségemet pellengérezte ki az én édes kis méregzsákom. A feleségem a nálunk szokásos közvetlen modorban arról is rendszeresen tudakolózni szokott a kislányainknál, hogy éppen milyen érzelmi kötelékek fűzik őket a társaikhoz. És persze a fiúkhoz. Mindig számon tartjuk, hogy melyikük éppen kibe szerelmes, s hogyan alakítják át napról napra eljövendő partnereik személyéről alkotott elképzeléseiket. Nos, Sára a legutóbb hevesen visszautasította a talán túlzottan is részletekig hatoló érdeklődést. No, nem azért, mert amúgy nem beszélt volna szívesen ezekről az ügyeiről, hanem azért, mert akkor éppen valamelyik iskolai sikerével szeretett volna inkább elbüszkélkedni.

Végül dühösen odavágta az érzelmi élet fejleményei iránt mindig is komoly érdeklődést tanúsító édesanyjának: - Anya, nem hagynád abba? Más rendes szülő először azt kérdezné meg, hány ötöst hoztam az iskolából, nem pedig azt, hogy kibe vagyok szerelmes.

De aztán maga is elnevette magát. És a morcos kifakadás mögött jól láthatóan ott vibrált valami elégedettség. Hogy talán mégis ez a jobb buli - először a nap lelki történéseiről beszélni, s az ellenőrző könyvet csak később elővenni.

Most már csak az a kérdés, hogy rendes szülőknek számítunk-e mi egyáltalán. Nem tudom. Ezt majd az idő dönti el. Annak átélése és megtapasztalása, hogy mennyire lesz fesztelen a viszonyunk a gyerekeinkkel tíz és húsz év múltán. Az előjelek mindenesetre kedvezőek. Lehet, hogy hamarosan megint kitör közöttünk egy trópusi vihar. De az is igaz, hogy eddig még mindig akadt egy kuckó körülöttünk, ahol a vihar elhaladtával melegen összesimulhattam a lányaimmal.

Nem csak az étvágytalanság jelent gondot

Volt egyszer egy szomszédunk, akiknél komoly családi viták bontakoztak ki a gyerek egészséges életre neveléséről, s ezeknek a vitáknak a hullámverései bizony hozzánk is elértek. Akarva-akaratlanul is beavatást nyertünk abba, hogy valójában miről is volna szó. Nos, az elvált apa, aki Amerikából járt haza egykori családjához, minden megérkezésekor szemrehányásokat tett volt feleségének, felröva neki azt, hogy miért nem vigyáz jobban a kislányuk alakjára. Az az igazság, hogy a vádnak volt némi valóságalapja: a kislány az évek múlásával tényleg egyre inkább kikerekedett, s kedves duciságát lassan enyhe elhízottság váltotta fel. A zord apa hazatérése után éppen ezért egyre-másra biciklizni és futni járt a kislányával, aki ezeknek a túráknak a végeztével mérhetetlenül meggyötörten, izzadtan és szuszogva caplatott fel a lépcsőkön. Az apa persze pár hét múltán hazarepült, s itthon minden maradt a régiben. Az egészséges életre nevelésnek, a sportos elfoglaltságoknak vége szakadt, s a szomszéd lakásból nap nap után ismét csak a lelkes sütés-főzés, a finom sütemények illata szivárgott ki a lépcsőházba. A kislány édesanyja az idegen megszállás elmúltával mindenkivel megosztotta a kislánya iránt érzett sajnálatát, s kegyetlen alaknak titulálta a volt férjét. A ház asszonyai közül általában mindenki egyetértett vele: micsoda dolog, mondták, hogy valaki elhagyja a családját, aztán meg, ha néhány hétre mégis visszatér, ennyire kíméletlen dresszúrát gyakorol a kislánya felett. Amikor otthon futólag megbeszéltük a szomszédék lelki életét, mi is úgy véltük, hogy az apa diktálta, ideiglenesen életbe léptetett új életstílusnak semmi, de semmi értelme sincsen - különösen akkor, ha utána minden marad a régiben. De mindehhez azt is hozzátettük azért, az anya részéről is komoly felelőtlenség, hogy állandóan édességekkel, finom, házi sütésű tortákkal tömködi a lányát. Egymás konyhai dédelgetésének ugyanis szépen megmutatkozott az eredménye: a szomszéd lakás valamennyi lakója egyre kerekobb képpel mosolygott rá a világra.

Bízzuk a természetre a dolgot?

Hogy miért számolok be minderről? Mert a saját életemben is felmerült egy olyan, egyelőre csak aprócska veszély, amitől a történetben szereplő apuka is megrettent: nagyobbik lányom, Sára az utóbbi egy-két évben egy picit súlyfölsleget szedett magára. Természetesen még nincsen semmi baj, a helyzet nem vészes, a figyelmes szemlélődők éppen csak egy picit kedves dundiságot vehetnek észre. A dilemma azonban máris itt áll előttem, előttünk: bízzuk-e a természetre a probléma megoldását, várjuk-e ki, amíg a kamaszkor megnyújtja és arányosabbá teszi a kislány alakját, vagy enyhe eszközökkel ugyan, de azért avatkozunk be a folyamatokba, fogjuk fogyókúrára a kislányt, s járassuk az eddigieknél is intenzívebben mindenféle olyan külön programra, ahol alapos testmozgás várhatna rá.

Az is igaz persze, hogy ez a kérdés nem most merül fel bennünk először. Azt, hogy Sára egyre inkább kezd „jó húsban lenni”, már korábban is észrevettük, csak éppen egy ideig eleve kiváró taktikát folytattunk: körülbelül egy évig csupán azt figyeltük, hogy a természetes nyúlás, növekedés mennyiben változtatja meg a kicsi alakját. És persze igyekeztünk csínján bánni az

édességekkel, a tévézésnél elmajszolható rágcálnivalókkal - s a napi étkezések adagjával. De nem tettünk semmi drasztikusat. Már csak azért sem, mert Sára nem igazán volt nagyétkű. Az édességeket persze imádta, de mindent összevetve nem lehetett azt mondani róla, hogy nyakra-főre csak enni szeretne, s óriási adagokat tömködne magába a napi étkezések során. Ettől függetlenül pedig dzsesszbalettra járt, rendszeresen úszott - minden esély megvolt tehát arra, hogy a dolgok maguktól is helyrerázódjanak. Miért zaklattuk volna hát mindenféle újabb, különleges rendszabállyal?

Meg aztán a baráti körünkben mindenki óva intett bennünket attól, hogy ezt a kérdést túlzottan előtérbe állítsuk, s ezzel megingassuk Sára önértékelését, zavart ébresszünk benne saját testi-lelki fejlődésével kapcsolatban. Amikor beszámoltam néhány ismerősömnök a kétségeimről, hogy vajon helyesen cselekszem-e, amikor visszafogottan foglalkozom ezzel a kérdéssel, sokan voltak, akik buzgón helyeseltek, s aztán szabályos rémtörténetekkel traktáltak. Olyan gyerekekről számoltak be, akik idővel annyira komolyan szerettek volna megfelelni szüleik és saját maguk elvárásainak, hogy kamaszkorukra a diétázás megszállottjai lettek, sőt, ahogy a vészmadarak huhogták, idővel már anorexiás tüneteket is produkáltak.

Nekünk kell döntést hoznunk

Nos, sokáig kitartottam amellett, hogy az aggodalmaskodást márpedig nem viszem túlzásba. S tulajdonképpen még most is kitartok az eddigi taktika mellett. De azóta rádöbbsentem valamire: mindazok, akik eddig óva intettek attól, hogy Sárával kapcsolatban akár csak az eszembe is jusson a fogyókúra gondolata, mind-mind olyan szülők voltak, akik saját maguk még nem találkoztak a súlyfölséggel küzdő gyerek problémájával. Épp ellenkezőleg: arról panaszkodtak, hogy saját csemetéik étvágytalanok, vagy pedig arról számoltak be, hogy az ő gyerekek ugyan irtózatosságot ételeket lapátol be, de a sok-sok finom falatnak semmi jelét nem látni a gyerekük alakján. Azóta egyre többet tűnődöm: lehet, hogy az én szempontomból nem sokat számítanak ezeknek a szülőknek a tanácsai. Lehet, hogy nekem kell megkeresnem a saját válaszaimat a saját kérdéseimre?

A helyzet ugyanis még bőven innen van azon a határon, hogy kezelhetetlen legyen. Sára alakjával még nincsenek komoly bajok, legfeljebb kisebb problémáról beszélhetnék. De arra gondolok, hogy a szülői felelősségünk talán arra is kiterjed, hogy a kislány kamaszkorát is könnyebbé tegyük. Segítsünk neki abban, hogy ne testsúlyproblémákkal küzdve érkezzen meg abba az életkorba, amikor a fiatalok önmagukkal, de szüleikkel szemben is erősen kritikusak tudnak lenni.

Nem szeretném, ha a szememre vetné, hogy nem tettem meg mindent annak érdekében, hogy ne csupán élesen vágó esztétikát, hanem az alakját is rendben tartsa.

Keresem a megoldást. Igen. Az utóbbi időben Sárának egyre többször kínáljuk fel a választás lehetőségét a családi étkezések során: mindig megteremtjük neki az esélyt arra, hogy velünk együtt táplálkozzon, finom, de mégis könnyű ételeket fogyasszon. Többnyire jól is választ, egy csomó finom zöldségre, gyümölcsre szokott rá nemrégiben. De annak is megvan a maga kockázata, hogy ezt az életmódváltást minden erőszak nélkül, Sára szabad belátása szerint vezettük be. A nagyszülőknél megejtett vendégeskedések során, az iskolai étkezések közben, s a kistestvére eldugott csokikészleteire rábukkanva olykor nehéz ellenállnia a kísértésnek. S mi ezt nem is várjuk el tőle igazán. Az régen rossz lenne, ha valamiféle kényszeresen önszabályozó életrendet alakítanánk ki benne.

Egyelőre semmi szükség az önmagunkon tett erőszakra. Van két gyönyörű kislányom, imádom őket. Apróbb gondok mindkettővel akadnak, de a gondok szemrevételezése közben sohasem szeretnék megfélekezni a gondviselés szerepéről. Ahogy öregszem, egyre többször képzelem magam elé azt a jelenetet, hogy nyaralás közben együtt sétálok a családommal valahol egy tengerparton. Látom magam, amint a lányaimra nézek, s tudom, hogy mérhetetlen büszkeséget érzek majd. Mint ahogyan most is azt érzem. Legfeljebb - most még - el-eltöprengem a szülői felelősségvállalás lehetőségein. S legfeljebb - most még - beavatok másokat is abba, hogy néha elbizonytalanodom, miként is szolgálhatnám a leginkább a gyerekeim érdekét. Később - akkor már -, azon a bizonyos tengerparton sétálgatva, ezek a gondjaim már mosolyognivalóan távoliak lesznek. Igen. Most már csak addig kellene kibírnom valahogy.

Ösztönösen óvjuk és vigyázzuk a kicsiket

Az ismert pszichológus, Polcz Elaine - *Macskaregény* című könyvében - érdekes és tanulságos élményt oszt meg olvasóival. Saját szorongásaival szembenézve őszintén megvallja, hogy kisoroszi házukban, a tél fagyos csendjében magára maradván olykor bizony rossz érzések, kósza félelmek kerülgetik. Ezt a futó benyomását azonban rögtön kiegészíti egy másik tapasztalatával is: elárulja, ezek az aggasztó érzései soha nem tarthatnak sokáig, soha nem uralkodhatnak el rajta végérvényesen, hiszen a ház körül sétálgató, kóborló macskái előbb-utóbb mindig betérnek hozzá. És olyankor, mint írja, máris tökéletes biztonságban tudhatja magát. Nem azért, mintha a macskák bármitől vagy bárkitől megvédhetnék őt, hanem inkább azért, mert az emberben még ma is működik egy ősrégi, még az állatvilágból magunkkal hozott ösztön.

A gyerekek érdekében erősnek hisszük magunkat

Ez lenne az az ösztön, amely azt parancsolja a nagyobbaknak és erősebbeknek, hogy minden erejükkel védjék a saját körükhöz tartozó kisebb és gyámoltalanabb társaikat. És akire ez a bizonyos gondviselési kötelezettség hárul, az a lelke legmélyén egyszerre csak átalakuláson megy keresztül. Nem elég, hogy tudja, társához, társaihoz képest itt igenis ő lenne az, aki nagynak és erősnek számít, hanem lassan el is hiszi, hogy tényleg nem lehet félnivalója. Az ösztönei ugyanis azt súgják neki, hogy nem lehet félnie, mert nem szabad félnie.

Úgy gondolom, ez az őrző-védő ösztön - működését tekintve legalábbis - jelentős mértékben hasonlíthat a legendás anyai ösztönhöz, a különbség csupán annyi lehet, hogy ez a beidegződés nem csupán az anyák, hanem az apák viselkedésén is határozottan nyomot hagyhat. A saját tapasztalataim legalábbis ezt mutatják.

Mondjak példákat? Mi sem könnyebb. Sajnos sokszor, túlzottan is sokszor megesik velem, hogy a munkából hazatérve mást is magammal hozok a szokásos papírokon túl. Igen. Azt a feszültséget, amit a felfokozott tempójú élettel járó stressz okoz. A lányaim már jól ismerik ezt az állapotot. Megértik, elfogadják: tudják, hogy van egy rebbenékeny, ideges apuka és egy nyugodt, mosolygós apuka, s e két jószág viselkedése között bizony óriási a különbség. Az ideges jószág már attól is feszült, illetve még feszültebb lesz, ha a lányok vidáman kiabálva, csilingelve, tilinkózva, zörögve és füttyülve rohagnak át a lakáson - a mosolygós apuka ezzel szemben az ilyesmit békésen szemléli, ő csak akkor keseredik neki, de akkor aztán nagyon, amikor a két lány felesleges veszekedésekkel, értelmetlen békétlenkedésekkel mulatja az időt.

Ezzel a kissé felemás helyzettel nincsen semmi baj: a lányok ugyanis jól eligazodnak apjuk érzelmi reakciói között. Valamelyes probléma inkább csak akkor szokott ebből kialakulni, amikor estefelé a feleségemnek netán el kell mennie valahová, s azt látja, meglehetősen feszült állapotban készülök magamra maradni a lányokkal. Ilyenkor mindig óva int attól, nehogy türelmetlen legyek a gyerekekkel. Igaz, ami igaz: erre a megjegyzésre a saját szempontjából minden oka megvan, hiszen egy-egy ilyen távozását megelőzően esetleg éppen annak volt,

lehetett a szem- és fültanúja, hogy az átlagosnál jóval ingerlékenyebben viselkedtem. De az is igaz, hogy erre az aggodalomra csakis neki van oka: a gyerekeim ugyanis a lehető legteljesebb nyugalommal veszik tudomásul, hogy hamarosan magukra maradnak azzal a morc figurával, aki az elmúlt időben egyre-másra rendet és csendet próbált követelni tőlük - netán egyre türelmetlenebbül és egyre kérlelhetlenebbül.

Gyorsan szövetségre lépnek a háborúzó felek

Hogy mi az eltérő reakcióknak a magyarázata? Csupán annyi, hogy a lányaim pontosan tudják: amint magamra maradok velük, működésbe lép bennem egy ősi ösztön. Az az ösztön, amely azonnal szertefoszlatja bennem a feszültséget, s azt parancsolja nekem, hogy haladéktalanul vegyem át a védelmet a társaságomban lévő kisebb-nagyobb csemeték és az ő lelki nyugalma fölött.

Hogy mi történik ilyenkor? A stressznek egyszerre csak nyoma vész, a feszült hangulat pedig szétszóródik az űrben. Nyugodtan lekuporodom a szőnyegre a lányok mellé, társasjátékot játszom velük, vagy éppen mesét olvasok nekik. Ezt a gyerekek társaságában utolérő, rám ereszkedő nyugalmat különös előszeretettel nevezem földöntúli nyugalomnak. Már csak azért is, mert úgy érkezik meg, hogy valójában semmi sem indokolja a jöttét. Nem tudom, mi bocsátja rám ilyenkor ezt a nem várt békességet. Igen. Meglehet, hogy valóban az ösztönök parancsának engedelmességek. De kinek, minek engedelmességek a bennem szunnyadó ősi ösztönök?

Ülök a szőnyegen, mellettem Sára és Kata csacsog, én pedig egyre-másra gurítgatom magam elé a színes dobókockát. Az életkép nyugodt és háborítatlan. Látszólag teljesen egyszerű és magától értetődő, ami történik. Nehéz lenne azonban szigorúan tudományos magyarázatot találni erre a körülöttem és bennem támadt hirtelen békességre. Még akkor is, ha ezeket a magyarázatokat a lélek tudománya, a pszichológia keresné.

Maradjunk inkább annyiban, hogy ez a helyzet igenis bonyolult. S hogy a magyarázatok és a töprengések a végtelenbe vesznek. Miért ne hihetném, hogy amíg a gyermekeimet vigyázom, addig magam is valamiféle oltalom alatt állok? Hogy miközben a dobókockát gurítom, magam is egyre csak gurulok? Az az igazság, nem esik nehezemre, hogy megtaláljam a helyem egy magasabb szintű rendben.

Ha gyerekeimmel vagyok, nagynak és erősnek érzem magam. Ha viszont egyedül vagyok, s lassan-lassan a végtelenbe vesznek a töprengéseim - kósza félelmek kerülgetnek. Nincs mit tenni: azt hiszem, magunk közé kellene fogadnunk néhány kismacskát.

Kincset érnek a nyugodt percek

Ahogy közeledett a családi nyaralások időszaka, szokás szerint egyre többen érdeklődtek, hogy hová is megyünk idén a családdal. A kínálkozó helyszínek megbeszélését követően persze rögtön elhangzott a következő, szinte elmaradhatatlan kérdés is: hogy mennyi ideig leszünk távol. Amikor azt feleltem, hogy mindösszesen egy hétig tart majd a mulatság, mindenki sajnálkozni kezdett. Panaszkodva emlegették, mennyire elkeserítő, hogy a mai viszonyok között az emberek még nyáron sem tudnak kellő mértékben elszakadni a munkahelyüktől. Mielőtt túlzottan elmerülhettünk volna a romantikus antikapitalista gondolatok kesernyés visszhangzásában, rendre félbeszakítottam a beszélgetőtársaimat. Megvallottam, hogy nekem semmi bajom nincsen ezekkel az egyhetes kiruccanásokkal, már csak azért sem, mert saját tapasztalataimból okulva bizony magam is erősen pártfogolom ezt az időtartamot. Ezen sokan elcsodálkoztak. Nem tehettem mást, röpké beavatást tartottam.

Kötelező és szabadon választott programok

Családomban jól elkülöníthető frontvonalak alakulnak ki, ha a közös programok kiválasztására terelődik a szó. Különösen így van ez, ha éppen a nyaralás napjait töltjük, amelyek során bizonyos felfogás szerint majdhogynem kötelező az új és még újabb élmények tudatosan elhatározott beszerzése. A feleségem és Sára lányom ilyenkor tehát mindent felülmúló tüzzel és lelkesedéssel követelik a maguk jussát, vagyis a maradandóan emlékezetes és párját ritkítóan különleges programokat. Ez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy korán reggel, amikor az ember még az igazak álmát aludná egy kényelmes apartmanházban, siránkozó hangokra neszelhetek fel. A siránkozás tárgya mindig az, hogy mit is fogunk ma csinálni. Amikor csupa merő óvatlanságból valamilyen jelét adom annak, hogy kénytelen-kelletlen már az ébrenlét kerület, feleségem és Sára rögtön szóba elegyedek velem, kíméletlen lendületességgel azonnal bevonnak a diskurzusba, s azt követelik tőlem, hogy az első reggeli nyújtózkodások mellé máris mellékeljek egy gyors állásfoglalást is, netán tegyek újabb, ha lehet, akkor még fantáziadúsabb programjavaslatokat. Az első napokban rendre előállok a saját hülyeségeimmel. Azt mondom, hogy először reggelizzünk meg, aztán nézzünk fel Isten szabad egére, bámuljuk a felhők vonulását, hallgassuk a madarak csicsérgését és a szél zúgását. Később esetleg menjünk ki a partra, és feledkezzünk bele a víz hullámvázának látványába. Engedjük egy kicsit szétfolyni magunk körül az időt.

Az az igazság, hogy ezt a vágyamat leginkább Kata érti meg, aki a maga részéről mindig szívesen részt venne velem az ilyen céltalan, de viszonylag időigényes szöszmötölésekben. De mondanom sem kell, hogy - legalábbis a szavak szintjén - mi vagyunk azok, akik kisebbségben maradunk. A legfőbb érv velünk szemben az, hogy miért jöttünk nyaralni egyáltalán, ha csak úgy elvacakolnánk itt az időt. A békesség kedvéért persze mindig belevetjük magunkat Katával a felajánlott programokba, és amennyire lehet, megpróbáljuk magunkat jól érezni az ellentábor diktálta felfokozott tempójú élet keretei között is: naponta száz kilométereket autózunk, böszön vásárolgatunk, ingyenc módjára kiválasztott éttermekben nagyokat ebédelünk. És a nap végén a levegőváltozástól megviselten, s a viszontagságos életörömtől elgyötörtén meg-

lehetős fáradtsággal dőlünk az ágyba. Hogy reggel ismét arra ébredjek: nagy baj van, rettenetes, egyszerűen kibírhatatlan unalom fenyeget bennünket, s bizony már megint ki kellene találni valami épkezláb dolgot, hogy az újonnan megérkező napon is kellő mértékű élvezetben lehessen részünk.

Mi jelenti az igazi kikapcsolódást?

Nem tudom, mi az, ami mindannyiunknak egyszerre jelenthetne kikapcsolódást. Az biztos, hogy amire én vágyom, az családom agilisabb természetű tagjai számára maga lenne a pokol. Ötleimet nem véletlenül nevezem pokolinak: nem teszek mást, csak ennivaló és tűzrőlpattant lányom, Sára szavajárását idézem. Hogy szívem szerint mit csinálnék a legszívesebben nyaralás közben? Kiülnék egy hűvös teraszra, ahonnan messzire ellátni, rendelnék egy üveg sört, és hosszan a semmibe révednék. És közben szép csendesen elbeszélgetnék a családdal. Az persze magától értetődik, hogy hosszú szüneteket hagynék a mondatok között. Nos, azt hiszem, nem árulok el nagy titkot, ha kijelentem, a családi nyaralások során nem ilyen módon telik-múlik körülöttem az idő. Szerencsére nincsen semmi baj az alkalmazkodóképességemmel, s ezért végtére is mindig élménygazdag együttlétekre emlékezhetünk vissza, amikor a nyaralás közben készített fényképeket lapozgatjuk az albumokban. De az is igaz, hogy a szokásos tempónk ismeretében azt kell mondanom, az ilyen magas hőfokú lángolásból bőségesen elegendő lehet számomra, számunkra egyetlen hét is. Így volt ez a mostani nyáron is, s előreláthatóan így lesz majd a továbbiakban is. Legfeljebb erre a még elviselhetőnek érzett időtartamra, erre az egy hétre többször is elmegyünk egy-egy szezomban.

Az idő eltékozlásának apró fortélyai

A nyári vakáció persze még akkor is javában tombolt körülöttünk, amikor hazaérkeztünk. A négy fal közé zárt gyerekek otthon sem feledkeztek meg arról a szokásukról, hogy sok-sok élménygazdag programot igényeljenek. Amit lehet, megad nekik az ember, de néha, a munkából hazatérve azért némi nyugalomra is vágya már. Arra az élvezetre, amit az idő felelőtlen és céltalan eltékozlása jelent. Nos, a nyaralás során ugyan kisebbségbe szorultam, de az otthon töltött nyári esték tartalmasabbá tételére már kitaláltam valamit. Valamit, ami számomra is meglepő módon tereli össze a család szórakozni vágyó tagjait. Hogy hol? A lakásunk erkélyén.

Szívesen elárulom a titkomat, s ismertetem némiképpen körmönfont módszeremet. Nem tartom ugyanis kizártnak, hogy vannak még rajtam kívül olyan szülők, akik számára szintén kincset érnek a nyugodt percek. Azok a percek, amelyek úgy nyugodalmasak, hogy közben gyermekeink sem érzik magukat elhanyagolva. Akik igazán szerencsések, netán még a nyaralás során is alkalmazni tudják ezeket az apró fortélyokat.

Hogy mit csinálunk az erkélyen? Nem fogják elhinni. Fogadásokat kötünk. Sára és Kata papírlapokkal és ceruzákkal felfegyverkezve telepednek le a székeikre, hogy aztán hosszú perceken át buzgón figyeljék, ki lesz a nyertes. Hogy mire fogadunk? Egészen egyszerűen arra, hogy a házunk előtt ki vagy mi fog elmenni először a következő percekben. Kislány, kisfiú, férfi, nő, biciklista, autó, kutya, rollerező vagy görkorizó kamasz - a lehetőségek száma szinte kimeríthetetlen. A variációk száma is tisztesnek mondható, amikor bekövetkezik a várva várt esemény, mindig lehet egy kicsit vitatkozni, hogy ez a fejlemény kinek a győzelmét jelenti egészen pontosan. Akár hiszik, akár nem, de ezzel a játékkal órákat el tudok tölteni a

lányaimmal, akik mindeközben feszült csendben lesik az utca forgalmát. S hogy én mit csinálok ezalatt? Nos, miután kinyögöm, hogy én mire fogadok, nem kell mást tennem, mint nézni Isten szabad egét, hallgatni a szél zúgását és követni a madarak röptét. Oly módon, hogy senki sem vitathatja el tőlem, hogy én most valójában a lányaimmal játszom.

Azt hallottam, hogy egyes rocksztároknak furcsa szokásaik vannak. Ha útnak indulnak, nevetséges módon ragaszkodnak saját kis tárgyaikhoz, amelyeket kellő felhajtás árán, de rendre magukkal cipeltetnek. Nem, nem irigylem a sztárok életét. De az ilyesféle mániákus cipekedés egy szemernyi irigységgel tölt el. Azt hiszem, a legközelebbi nyaralásunkra szeretném magunkkal vinni az erkélyünket.

Kettőezerhárom

Folytatni kellene azt, aminek vége szakadt, de persze egyáltalán nem ért véget. Folytatni, ha másért nem, hát azért, hogy lezárható legyen a kötet. És persze nincs min gondolkodni. Az idővel kell kezdenem. Mert nincsenek véletlenek.

Nem lehet véletlen, hogy a sorozat utolsó darabja éppen az idő, a szabadon és mámorosan eltékozolható idő megkaparintásának elemi erejű vágyáról mesélt. Igaz, a kikapcsolódás, az elszakadás, a túlemelkedés szükséglete abban a szövegben inkább a családi nyaralások ürügyén fogalmazódott meg, de az idő nyugodt és háborítatlan birtoklásáról szóló néha irracionális, néha viszont racionális hit nem csupán ilyen kontextusokban tudja áthatni az embert.

Igen. Az idő a családban ugyanannyira fontos, mint a családon kívül. Az idő ugyanis arra való, hogy elveszünk benne, s veszendővé válván, egy-egy kiválasztott, kegyelmi pillanatban mégis szemügyre vehessük saját magunkat. Függetlenül a körülmények szorításától. Hogy megvizsgálhassuk, jól csináljuk-e azt, amit csinálunk. Mert amíg a dolgokat intézzük, ritkán láthatjuk meg a dolgot magát. Holott végtelenül fontos szembenéznünk azzal is, hogy mindaz a sürgés és mindaz a forgás, amelynek ideig-óráig, többé-kevésbé és nagyjából-egészében a rabjává válunk, mennyiben járulhat hozzá ahhoz, hogy pontosan azt az életet éljük, amely számunkra rendeltetett.

Mert a tét végtére is ez volna. Erről szól ez a prózafüzér - és minden igazán értelmes cselekedet is.

Az idő, tudjuk jól, egyszersmind kommunikációs zaj is. A valaha vitathatatlanul hitelesnek és hézagtalanul teljesnek vélt üzenetek értelmezhetetlenné romlásának egyik legfőbb oka. Ezzel a veszéllyel elvben itt is számolni kell: az 1999 októberében napvilágot látott prózafüzér utolsó darabja 2001 októberében jelent meg, a sorozat darabjait összefoglaló kötet viszont csak 2003 júniusában lát napvilágot. Az azóta eltelt időben annyi minden történhetett a történetek főszereplőivel - meglehet, még az sincs kizárva, hogy a családi viszonyok a köztes időben kissé átrendeződtek, a szülő-gyermek kapcsolatot átható érzések pedig valamelyest átalakultak. Nos, ez részint igaz, részint pedig nem igaz.

Igaz, mert a szülőként érzékelt - s most már csak távolabbról szemlélt - problémák száma egyáltalán nem csökkent. Ezeknek a szülői beavatkozást, de legalábbis kiemelt figyelmet igénylő, ügyes-bajos helyzeteknek a természete azonban merőben más, mint korábban volt. A változások legfőbb mozgatója Sára, aki immár 12 éves, erőteljesen kamaszodó nagylány, s akivel kapcsolatban most már a leginkább arra kell ügyelni, hogy a naponta lefolytatott, s rendre heves vitákba torkolló alkuk eredményeként kölcsönösen elviselhető arányokat állapítsunk meg a családi kötelékben és a kortársi kötelékben eltöltött órák között. A családi otthon Sára professzionális rendezvényszervezői képességeinek köszönhetően egyre gyakrabban alakul át tinédzserklubbá, amelyben cserfes szájú kamaszlányok csacsognak végeérhetetlenül. Ha pedig nem így van, akkor sem maradhat kielégítetlenül a közlési kényszer: a nagylány felmérhetetlen hosszúságú telefonbeszélgetésekbe mélyed, az internetes chatforumokon ismerkedik, vagy éppen SMS-eket pötyög az elmaradhatatlan mobiltelefonjába. Igen, Sára Ikrek-karaktere pontosan úgy teljesedik ki, ahogyan az az asztrológiai szakirodalomban meg van írva. Egyre inkább kíváncsi az információkra, egyre inkább szomjazik a tudásra, s egyre nagyobb társaságot tud maga körül - de ezzel együtt továbbra is állhatatlanul csapong a különböző programok között, s mámoros beszédkényszerben szenved, tekintet nélkül arra, hogy van-e érdemi mondanivalója, avagy nincsen.

Kata viszont továbbra is hamisítatlan Szűz: csendben tesz-vesz magában, s miközben Sára szétbeszéli a lakás közfalait, ő szakadatlanul az ujját szopja, s a saját belső univerzumába húzódva ismeretlen kérdéseken révedezik. Ahogy Sáránál a kamaszkorba lépés, úgy Katánál mostanság az iskoláskor kezdete okozza a legtöbb gondot. Évvesszesként ugyan egy év haladékot kapott a nagy próbatétel előtt, de most már bele kell vágnia az újabb társaságban eljövendő újabb kalandokba. Bár könnyen lehet, hogy ez az otthon tapasztalt, nem kis részben Sára elnyomó törekvései folytán kialakult visszafogottsága az iskolában egyáltalán nem uralkodik majd el rajta: hiszen például az óvodában meglepve látom, mennyire népszerű. Jóleső érzéssel nyugtázom, hogy amint öltözködni kezdünk, a csoportteremből boldog üdvözlő köszönti őt, amit Kata rendre enyhén zavart, de azért derűs és csendes mosolygással vesz tudomásul. Nagyon szurkolok azért, hogy népszerűségének talán legfőbb titka, a benne rejtőző kreativitás szabadon kibontakozhasson majd belőle az iskolában. Speciális készségfejlesztő tagozatra fog járni, jó a hallása és ügyesen rajzol - elvben tehát semmi akadálya annak, hogy alkotói hajlamainak fórumot találjon majd az osztályában.

Azt mondhatnánk hát, hogy az idők múlásával a családon belül szépen, lassan kialakulni látszik a Thomas Mann regényeiből oly jól ismert szituáció: a művészi és a polgári lét szabályai közötti folyamatos meghasonlás. Ebben a konstellációban inkább Kata mutatkozik a zárkózott és álmodozó művésznek, aki a saját, belső világának él, Sára pedig az ambiciózus polgárnak, aki a környezete meghódítására tör. A képlet persze nem ennyire egyszerű: Kata minden képzeletgazdagsága ellenére is szeret precíz rendet tudni maga körül, Sára pedig minden sikerorientáltsága ellenére is bohém módjára rendetlen. A folyamatok tehát még nem zárultak le, a békefenntartó erők térségbeli állomásoztatása továbbra is indokolt.

Másrészt viszont nem igaz, hogy a szülő-gyermek viszonyban bármi is átalakult volna. Zajlik az élet, jönnek-mennek az örömek és a gondok, de alapjában véve mégsem változik semmi. Az idő - mint kommunikációs zaj - szerencsére még nem torzította el azt az üzenetet, amit 1999 őszétől, a prózafüzér megjelenésétől kezdődően kiérezhetőnek véltem ebből a többszereplős játszmányból.

Vannak dolgok, amelyeket persze csak kiérezhetőnek véltem, de akkoriban nem fogalmazhattam meg teljesen világosan. Már csak azért sem, mert egy népszerű, nagy példányszámú magazinnak dolgozva bizonyos műfaji szabályokat is meg kellett tartanom. Írt az ember jóról is, rosszról is, de alapvetően mégis ügyelt arra, hogy a magazin célcsoportjának igényeit figyelembe vegye. Tisztában kellett lennem azzal, hogy egy szülőknek szóló lapban nem vehetem el az életkedvét az olvasóknak attól, ami még rájuk vár. Nem mintha szándékomban állt volna ilyesmit tenni - de egyszer-egyszer, már csak a történeti hitelesség kedvéért is, szívesen írtam volna arról, hogy van úgy az ember, miközben apasorba kerül, hogy egy időre feladja a küzdelmet, apátiába zuhan, vagy épp ellenkezőleg: elveszti a türelmét, s gyerekei magatartását pontosan mímelve maga is dührohamot kap. Ezek a látványos, de persze csak ideiglenesnek mondható kudarcok a lehető legtermészetesebb kísérőjelenségei a szülő napi ténykedéseinek, ezzel együtt azonban a róluk szóló beszámolóknak nem lett volna szerencsés minden belső gátlás nélkül helyet adni a sorozatnak otthont nyújtó lapban. A gyermekükkel hirtelen otthon és egyszersem mind magukra is maradó anyáknak éppen elég bajuk van ezzel a léthelyzetükkel, felesleges volna annak szemléletes ábrázolásával borzolni a kedélyeiket, hogy miképpen is száll ki az életerő vagy áll odébb az önfegyelem egy-egy apából. Tény és való, a feleségem sokszor tett szemrehányást azért, mert a sorozatban megjelenő kép túlzottan is idilli. Ebben a megjegyzésben sok igazság volt, s éppen ezért most, amikor már nem kötnek gúzsba a magazin szerkesztésével együtt járó kimondatlan és íratlan szabályok, készséggel felvillantok néhány képet arról, ami a családi idilleken túl van.

Igen, van az úgy, hogy az ember feladja. Amikor az egymással veszekedő gyerekei közt békét nem teremthetvén, vagy a vele huzakodó gyermekét meg nem győzhetvén egyszerre csak összeomlik, és kiszáll az egészből. Hanyatt fekszik a szőnyegen, s a szemébe iszonyat ül, miközben a mennyezetet bámulja. Próbál lélekben messzire, minél messzebb kerülni, s tudomást sem venni arról a világról, ahová a balsorsa vetette. Jelzem, ehhez az állapotomhoz, amely nem csupán miattuk, hanem egyéb okok eredményeként is gyakran eluralkodik rajtam, Sára és Kata ragyogóan hozzászokott már, ha kell, angyali ártatlansággal tesznek-vesznek kataton depresszióba süppedt apjuk darab faként, moccanatlanul heverő teste körül. És ez így is van rendjén: rájöttek már, hogy ilyenkor haszontalan lenne bármi segítség. Kétségtelen, ebben teljesen igazuk is van. De néha megesik az is, hogy az embert elragadja a hév, s a szenvedélyes, de jobbára még civilizált vitázás formáit felrúgva egyszerre csak elveszti a türelmét, s úgy üvölt, mint egy fába szorult fereg. Ez nálunk általában Sára vitapartnerévé eshet meg az emberrel: a dolog vége rendszerint az, hogy az ember lánya ráncsapja a szobája ajtaját, ahol heves sírásban tör ki, vagy fagyos duzzogásba dermed. Ilyenkor nem szabad háborgatni, mert netán még újabb sértéseket vágna hozzánk, várni kell szépen, nyugodtan, s mintegy fél óra elteltével újra együtt lesz a család, mintha mi sem történt volna. S kölcsönösen elnézést kérünk egymástól az esetleg elröppent, bántó kifejezésekért.

Az artikulálatlan, kétségbeesett és tehetetlen dühről árulkodó üvöltés kétségtelenül része az én apasági projektemnek is. Ebben csak az a szörnyű, hogy Halak csillagjegy szülötte vagyok, s mint ilyen, alapvetően a nyugalom és a békesség a legtermészetesebb földi vágyam. Ami annyit jelent, hogy számomra ezek a felzaklató hatású jelenetek talán még megrázóbbak, mint mások számára. Az a tény, hogy kénytelen-kelletlen néha kivetkőzöm magamból, elborzaszt és elkészerít. Holott sajnos hétköznapi jelenetnek számít, hogy az ember remeg az idegességtől, légszomj gyötri és szívizomgörcs kínozza: s mindezek a kínok - csak hogy egy példát is mondjak - éppen egy ragyogó nyári napsütéssel megáldott reggelen környékezik meg, elképzelhetetlenül értelmetlen viták végén, amelyek arról szólnak, hová is induljon el kirándulni az amúgy már régen útra kész család.

Igen, készséggel elismerem, az idilli látszat néha csal. Mint mindenkinben, bennem is ott lakoznak a démonok, akiket a tébolyultan értelmetlen családi viszálykodások rendre előcsalogatnak. A sorozat derűsebb részei közé, a történetmondás szüneteit tagolandó tehát nyugodtan oda lehet képzelni egy-egy hosszan elnyújtott szitkozódást vagy egy-egy hirtelen felcsattanó dörgedelmet. Mi tagadás: ez a képzelt hang is az én hangom lenne. Vállalom, nem tehetek mást.

Ez a sorozat szerencsére eleve nem akart olyan látszatot kelteni, mintha a történetek elbeszélője amolyan mintaapa lenne. Mindösszesen talán arról lehet szó csupán, hogy netán mégis jó apa volna. S azt, hogy miben tud megnyilvánulni ennek a szerepnek a jó - vagy legalábbis meg lehetős - színvonalú ellátása, azt maguknak a szereplőtársaimnak kell eldönteniük. Döntésükről pedig nem kell számot adniuk vagy beszámolniuk. Az, hogy jól működik-e az az együttesen kialakított rendszer, amit családnak nevezünk, nagyon egyszerűen megállapítható. Csakis arra kell figyelni, hogy minden fárasztó monotónia, rutinszerű üresjárat közben sugárzunk-e egymás felé némi, lehetőség szerint minél több szeretetet. A legbonyolultabb dolgok mélyén lakozik a legelragadóbb egyszerűség.

Igen, az egyszerűség. Ez volna talán az az eszményi állapot, amit a faragatlan rönk fogalmával fejeznek ki a taoista szövegek. És persze a tao. Igen, a tao. Mi tagadás, ennek kapcsán alkalmaztam ebben a prózafüzérben a másik legmeghatározóbb szerzői és szerkesztői önkorlátozást. Tudtam, hogy az olvasótábor praktikus elvárásai miatt határozottan vissza kell fognom azoknak az utalásaimnak a számát, amelyek az áramlás önkéntelen követéséről vagy a cselek-

véstelen cselekvésről szólnak. Holott minden történetem mögött ez a szellemi magatartásforma, a taoista gondolkodás alkalmazása húzódik meg. Távolság áll tőlem, hogy bárkit is meggyőzzek ennek az életvezetési rutinnak a helyességéről, de az is távolság áll tőlem, hogy úgy hozzak meg bármilyen döntést, hogy közben ne ebből a szellemi háttérből merítenék magamnak erőt. Már az is félrevezető kissé, hogy döntésekről beszélek. A tao útmutatását követve egy adott konfliktushelyzetben nem döntést hozok, hanem inkább viszonyt, érzelmi viszonyt alakítok ki a kérdéses szituációval szemben. Ez a mechanizmus pontosan így működött a gyereknevelés során is. És erről annyira szívesen beszéltem volna jóval többet is, mint amennyit tehettem. Számomra ugyanis ez legalább annyira praktikus folyamat, mint például egy rácsos gyermekágy összeszerelése - jó, el kell ismernem, mert az igazsághoz ez is hozzátartozik, hogy ez utóbbi művelet sor végrehajtására eleve képtelen volnék.

Arra viszont képes vagyok, hogy jelentést, önmagán messze túlmutató jelentést tulajdonítsak annak a ténynek, hogy a tao tanításainak továbbadásáról, a lányaim előtt felgyújtható szellemi jelzőfények egyik lehetséges szerepéről éppen a sorozat nyolcadik darabjában fogalmaztam meg a leginkább leplezetlen mondataimat, amelyekkel azt fejtegetem, hogy a lányaimat főként azzal a tudással szeretném gazdagabbá tenni, hogy ne az legyen a céljuk, hogy bármiben is a lehető legjobbak vagy legtökéletesebbek legyenek, hanem inkább az, hogy a lehető legboldogabbnak tudhassák és érezhessék magukat.

A nyolcas szám a végtelenről mesél. Én is a végtelenről szeretnék mesélni. A semmiről és a mindenről. Az ürességről és a békességről.

Végül is - ott és akkor, abban a bizonyos nyolcadikká avatott részletben - csak annyit írok, hogy a lehetőségeim korlátozottak. Még akkor is, ha egyébiránt az egész létezésem a korlátok felrúgását, vagy éppen figyelmen kívül hagyását szeretném tökélyre fejleszteni. Hogy a dolgom nem más, mint mutatni az utat. Minden nap. Minden egyes átkozott és gyönyörű napon, amíg csak élek.

Ehhez a kijelentéshez most sem tudok mást vagy többet hozzátenni. Mutatom az utat. Minden nap. Minden egyes átkozott és gyönyörű napon, amíg csak élek.

.oOo.